

Nulmeting Zelfredzaamheid bij rampen en crisis

In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties, Directie Nationale Veiligheid, programma
Dreigingen en Capaciteiten

Nulmeting Zelfredzaamheid bij rampen en crisis

Capgemini Consulting

Tjarda Hersman
Michaël Hochheimer
Erik Hoorweg
Nicole de Ridder
Roy Schinning

Bedrijfsnaam: Capgemini Nederland B.V.
Plaats: Utrecht
Datum: November 2009

Inhoud

1	Toelichting onderzoek	1
1.1	Inleiding	1
1.2	Aanleiding	1
1.3	Doel en vraagstelling	2
1.4	Verantwoording onderzoeksmethode	5
1.5	Leeswijzer	7
2	Nulmeting Amstelveen - Kronenburg/ Uilenstede en Groenelaan	8
2.1	Inleiding	8
2.2	Beschrijving pilot-gebied Amstelveen	8
2.3	Karakteristieken responsgroep	9
2.4	Indicator: Kennis	10
2.5	Indicator: Houding	12
2.6	Indicator: Gedrag/Voorbereiding	14
2.7	Beelden van professionals	16
3	Nulmeting Moerdijk	18
3.1	Inleiding	18
3.2	Beschrijving Pilot-gebied Moerdijk	18
3.3	Karakteristieken responsgroep	18
3.4	Indicator: Kennis	20
3.5	Indicator: Houding	22
3.6	Indicator: Gedrag/Voorbereiding	24
3.7	Bedrijven Industrieterrein Moerdijk	26
3.8	Beelden van professionals	29
4	Nulmeting Veluwe	31
4.1	Inleiding	31
4.2	Beschrijving Pilot-gebied Veluwe	31
4.3	Karakterstieken responsgroep	31
4.4	Indicator: Kennis	33
4.5	Indicator: Houding	35
4.6	Indicator: Gedrag/Voorbereiding	37
4.7	Beelden van professionals	39

5	Nulmeting Zeeland	41
5.1	Inleiding	41
5.2	Beschrijving Pilot-gebied Zeeland	41
5.3	Karakteristieken responsgroep	42
5.4	Indicator: Kennis	43
5.5	Indicator: Houding	45
5.6	Indicator: Gedrag/Vorbereiding	47
5.7	Beelden van professionals	50
6	Conclusies	52
6.1	Inleiding	52
6.2	Samenvattende bevindingen	52
6.3	Samenvattende verbanden	55
	Bijlage 1 - Onderzoeksverantwoording nulmeting	57
6.4	Onderzoeksonwerp	57
6.5	Onderzoek zelfredzaamheid algemeen	58
6.6	Specifiek nulmeting	58
6.7	Pilot-gebieden	58
6.8	Dataverzameling en –analyse	58
6.8.1	Vragenlijst	58
6.8.2	Interviews professionals	58
6.8.3	Data-analyse	58
6.9	Betrouwbaarheid	59
	Bijlage 2 – Correlaties tussen de vragen	64

1 Toelichting onderzoek

1.1 Inleiding

Overall waar mensen wonen, werken en recreëren kan plotseling iets voorvallen waardoor de dagelijkse gang van zaken minder of meer ontregeld raakt. Voor een effectieve rampenbestrijding en crisisbeheersing wordt de zelfredzame burger steeds belangrijker.¹ Bij een grootschalig incident zijn het namelijk vaak burgers die als eerste hulp verlenen aan slachtoffers, nog voordat de hulpverleningsdiensten arriveren.

Onder zelfredzaamheid wordt verstaan *alle handelingen die door burgers worden verricht ter voorbereiding op, tijdens en na rampen en zware ongevallen om zichzelf en anderen te helpen en de gevolgen te beperken*. Uitgangspunt hierbij is dat de overheid niet de enige partij is die zich op noodsituaties dient voor te bereiden. Burgers en bedrijven moeten bijvoorbeeld in staat zijn zichzelf bij een ramp enige tijd te redden, omdat de capaciteit van de professionele hulpverlening bij een grote ramp of crisis beperkt is en als eerste wordt ingezet voor de mensen die deze het hardst nodig hebben.

1.2 Aanleiding

De overheid verricht veel inspanningen om ontwrichting van de samenleving als gevolg van rampen en crises te voorkomen, maar een volledige veiligheidsgarantie kan de overheid niet geven. Met de strategie nationale veiligheid zet het kabinet in op het zoveel als mogelijk voorkomen van maatschappelijke ontwrichting als gevolg van een ramp of crisis. Met behulp van deze strategie wordt inzicht geboden in de impact en waarschijnlijkheid van dreigingen. Tevens wordt onderzocht welke maatregelen kunnen worden getroffen om impact en waarschijnlijkheid van die dreigingen te beperken.

De overheid is hierbij niet de enige partij die iets kan doen om de gevolgen van een ramp te beperken. Ook het bedrijfsleven en burgers hebben een verantwoordelijkheid als het gaat om de voorbereiding op rampen en crises. Voorts is het van belang dat burgers en maatschappelijke organisaties zich inzetten om medeburgers te helpen.²

¹Zie o.a. Ruitenbergh, A.G.W. en Helsloot I., *Zelfredzaamheid van burgers bij rampen en zware ongevallen*, Den Haag, 2004; *Evaluatie Denk Vooruit-campagne 2008; Risico- en Crisisbarometer*; NIFV, *Zelfredzaamheid en fysieke veiligheid van burgers – Verkenningen*, 2005.

²Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, nr. 285982

Uit onderzoek³ blijkt dat burgers over het algemeen goed in staat zijn zichzelf enige tijd in veiligheid te brengen. Mensen raken bij een ramp meestal niet in paniek en handelen rationeel. De bereidheid om getroffenen hulp te verlenen bij incidenten is een ´gegeven´. Uit onderzoek blijkt echter ook dat mensen in deze zelfredzaamheid en redzaamheid kunnen worden gehinderd door een slechte voorbereiding. Zo blijkt dat zij, door een gebrek aan kennis en informatie, soms beslissingen nemen of handelingen verrichten die achteraf gezien minder verstandig waren. Dit kan worden voorkomen door een goede voorbereiding op en goede informatievoorziening tijdens de ramp.⁴

Om de zelfredzaamheid van burgers en bedrijven te vergroten door voorbereiding op rampen en crisis te stimuleren heeft de minister op 4 juni 2009 een aantal concrete acties van het Project Zelfredzaamheid aangekondigd (TK, 2008-2009, 285982). Het project kent drie sporen.

1. Het versterken van het risicobewustzijn
2. Het in pilotgebieden onderzoeken welke instrumenten de zelfredzaamheid effectief versterken
3. Onderzoek naar ´best practices´ op het gebied van zelfredzaamheid

Ten behoeve van het tweede spoor heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) aan Capgemini Consulting gevraagd om een onderzoek uit te voeren. Het onderzoek omvat een nulmeting en een eindmeting van vier pilots op het gebied van zelfredzaamheid en burgerparticipatie.

1.3 Doel en vraagstelling

Het doel van het onderzoek is als volgt gedefinieerd:

Het meten van de effecten van het beleid en de inzet van middelen op zowel redzaamheid als zelfredzaamheid door voorafgaand (nulmeting) en aan het eind van vier pilots een enquête en diepte-interviews af te nemen.

Dit rapport is het resultaat van de nulmeting. Ten tijde van de nulmeting zijn in de pilotgebieden nog geen maatregelen genomen. Het effect van de maatregelen wordt in de eindmeting getoetst. De nulmeting laat zien wat nu de stand van zaken is ten aanzien van zelfredzaamheid in de pilotgebieden. Naast de pilotgebieden is ook één landelijk controlegebied onderzocht.

³ Ruitenbergh, A.G.W. en Helsloot I., Zelfredzaamheid van burgers bij rampen en zware ongevallen, Den Haag, 2004, hfst. 2.

⁴ Voorafgaand aan de stroomstoring in de Bommeler- en Tielervwaard waren burgers, bedrijven en hulpverleners niet bekend met het verhoogde risico op stroomuitval in het gebied (zij bevinden zich aan een uitloper van de elektriciteitsvoorziening). Dit heeft er mede toe geleid dat er weinig noodstroomvoorzieningen (zoals generatoren) beschikbaar waren.

Hiermee worden in de eindmeting ook eventuele landelijke maatregelen, zoals de Denk Vooruit campagne, uit de resultaten gefilterd.

De centrale onderzoeksvraag voor de nulmeting luidt:

In hoeverre zijn burgers in de pilotgebieden en het controle gebied voorbereid op noodsituaties in hun leef- of werkomgeving?

Om bovenstaande onderzoeksvraag te beantwoorden zijn de volgende subvragen geformuleerd

- Welke **kennis** hebben burgers en bedrijven ten aanzien van de mogelijke veiligheidsrisico's, noodsituaties en risicoperceptie in hun leef- of werkomgeving?
- Welke **houding** hebben burgers en bedrijven ten aanzien van zelfredzaamheid en taakverdeling overheid en burgers?
- Hoe hebben burgers en bewoners zich **voorbereid** op noodsituaties? (gedrag, competenties en handelingsperspectief)

Onderstaand is een korte beschrijving van de betreffende pilots weergegeven. Deze pilots worden door de betreffende veiligheidsregio's (of hulpverleningsdiensten daarbinnen) uitgevoerd.

Pilot Amstelveen

In Amstelveen wordt gewerkt aan het vergroten van kennis en vaardigheden van burgers en het versterken van de veiligheidscultuur van bedrijven. Daarnaast worden professionals opgeleid om effectief te leren omgaan met (zelf)redzaamheid van burgers en bedrijven. Ook wordt op het gebied van risico- en crisiscommunicatie gekeken welke boodschap de meest positieve invloed heeft op zelfredzaamheid en op welke wijze het best gecommuniceerd kan worden met burgers en bedrijven. Een deel van de ontwikkelde maatregelen wordt getest in een operationele oefening. De leerpunten worden vastgelegd in planvorming.

Pilot Moerdijk

In de pilot Moerdijk wordt, met als aanleiding een herziening van het bestemmingsplan met mogelijke gevolgen voor de externe veiligheid, het begrip 'zelfredzaamheid' uit het Besluit Externe Veiligheid Inrichtingen (BEVI) inzichtelijk gemaakt en nader onderzocht. Op basis van bestaande studies naar bevordering van zelfredzaamheid en maatregelen die op andere bedrijventerreinen zijn genomen, worden de meest geschikte maatregelen en technieken om zelfredzaamheid te vergroten, in kaart gebracht. Dit moet resulteren in een maatregelenpakket waarmee de

zelfredzaamheid op en om het bedrijventerrein wordt vergroot en veranderingen in het groepsrisico kunnen worden verantwoord.

Pilot Veluwe

Op de Veluwe wordt onderzocht welke handelingsperspectieven recreanten en inwoners hebben bij een onbeheersbare natuurbrand en hoe zij hierover geïnformeerd kunnen worden. Samen met campinghouders, landgoedeigenaren en gemeenten wordt in kaart gebracht hoe publieke en private partijen moeten handelen bij een reële dreiging van natuurbrand. Bijvoorbeeld als zij overgaan tot het ontruimen en/ of evacueren van terreinen. Onderzocht wordt hoe recreanten en burgers geïnformeerd en betrokken kunnen worden bij de voorbereiding én tijdens een noodsituatie

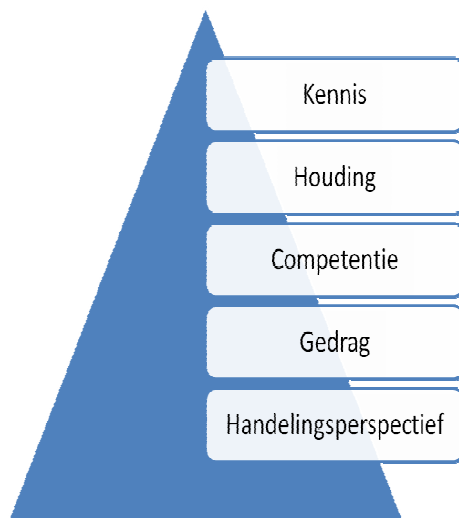
Pilot Zeeland

In Zeeland wordt een alerteringssysteem ontwikkeld voor drie dreigingen: water, straling, griepandemie en extreem weer. Dreigingsniveaus en bijbehorende handelingsperspectieven worden met behulp van kleurencodes op internet onder de aandacht van de bevolking gebracht. Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande nationale (en internationale) alerteringssystemen.

Bovenstaande pilotgebieden vormen de onderzoeksdoelgroepen voor de nul- en eindmeting. In deze pilotgebieden wordt enerzijds het effect gemeten van de landelijke, generieke maatregelen en anderzijds pilot specifieke maatregelen. Naast de pilotgebieden waar specifieke maatregelen worden genomen ten aanzien van zelfredzaamheid bij rampen en crises wordt één controlegebied onderzocht. Dit controlegebied is landelijk en omvat heel Nederland exclusief de pilotgebieden. In het controlegebied zijn alleen de landelijke, generieke maatregelen bekend.

1.4 Verantwoording onderzoeksmethode

In voorstudies⁵ zijn indicatoren geïdentificeerd die (de ontwikkeling van) zelfredzaamheid kunnen meten. Het gaat om de volgende indicatoren:

- *Kennis*: de risicoperceptie en de rol van eerdere ervaringen met een calamiteit
- *Houding*: de bereidheid tot het treffen van voorzorgsmaatregelen of het ondernemen van actie, de verwachtingen van/het vertrouwen in de overheid bij calamiteiten
- *Competentie*: de inschatting van de eigen competentie in relatie tot zelfredzaamheid en die van anderen in de directe omgeving
- *Gedrag*: daadwerkelijk getroffen of te treffen voorzorgsmaatregelen of actie
- *Handelingsperspectief*: de inschatting van de mogelijke voorzorgsmaatregelen of te ondernemen actie

Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt in de voorbereidingsfase op een calamiteit en de acute fase: wanneer de calamiteit zich voordoet. Op basis van deze indicatoren is een vragenlijst opgesteld, zodat zelfredzaamheid gemeten kan worden. De vragenlijst richt zich daarbij op de volgende noodsituaties⁶:

- Langdurig uitval van stroom, gas en water
- Ernstig verkeersongeval
- Grote brand
- Extreem weer
- Vrijkomen van gevaarlijke stoffen
- Terroristische aanslag
- Ziektegolf/ griep пандemie
- Overstroming
- Aardbeving
- Instorting van gebouwen
- Kernramp/ stralingsdreiging

⁵ Verwey Jonker Instituut "Handleiding – Nulmeting zelfredzaamheid", mei 2009.

⁶ Gebaseerd op voorstudie van het Verwey Jonker instituut

De nulmeting heeft plaatsgevonden in de periode augustus tot en met oktober 2009. Ter voorbereiding is in overleg met de pilotgebieden en het ministerie van BZK de definitieve vragenlijst opgesteld⁷ (zie bijlage 2) en zijn de doelgroep van de steekproef en de manier van meten bepaald. De Veluwe kent veel recreanten die niet per post te bereiken zijn. Om ook deze doelgroep te bereiken is ervoor gekozen om burgers op straat en in het bos te enquêteren. In Amstelveen, Moerdijk en Zeeland hebben burgers een brief gekregen met de mogelijkheid de vragenlijst via het internet of via een hardcopy in te vullen. Voor deze pilotgebieden en de landelijke controlegroep zijn per pilotgebied 1320 brieven verstuurd. Tevens is een herinneringsbrief verstuurd met als doel de respons te verhogen. Hiernaast hebben in Moerdijk 35 bedrijven de enquête ontvangen. Via het havenschap Moerdijk is de vragenlijst verder verspreid.

Pilot gebied	Aantal ingevulde vragenlijsten	Betrouwbaarheid ⁸
Controlegebied	124	90%
Amstelveen	147	90%
Moerdijk – woonwijk	137	90%
Moerdijk – bedrijventerrein	22	nvt
Veluwe	197	95%
Zeeland	96	85%

De respons is geanalyseerd door per pilotgebied waarden toe te kennen aan de indicatoren op basis van de gegeven antwoorden. Deze waarden zijn ook vergeleken met het controlegebied om zo een basis te bepalen per pilotgebied. Hierbij is zowel gekeken naar de absolute waarden van de indicatoren als de onderlinge relaties. Bovendien zijn de indicatoren afgezet tegen achtergrondinformatie van de respondenten om een beeld te krijgen van de representativiteit van de deelnemers.

Om de uitkomsten van de analyse in context te plaatsen hebben in totaal twintig interviews met professionals plaatsgevonden (ca. vijf professionals per pilotgebied). Tot slot is de eindrapportage opgesteld en een informatiebrief naar de deelnemers verzonden.

⁷ De voorstudie van het Verwey Jonker Instituut diende als uitgangspunt voor de vragenlijst

⁸ In bijlage 1 'Onderzoeksverantwoording nulmeting' wordt de betrouwbaarheid nader toegelicht.

1.5 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd:

- In de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 zijn de resultaten van de nulmeting per pilotgebied weergegeven. Daarbij is ingegaan op de kenmerken van het pilotgebied en de bevindingen ten aanzien van kennis, houding en gedrag/voorbereiding.
- In hoofdstuk 6 zijn de samenvattende bevindingen (over de pilotgebieden heen) weergegeven en is een aantal significante verbanden toegelicht.
- In bijlage 1 is de onderzoeksverantwoording van de nulmeting weergegeven.
- In bijlage 2 worden eventuele correlaties tussen de vragen weergegeven.
- In het tabellenboek 'Nulmeting Zelfredzaamheid' (aparte bijlage bij het rapport Nulmeting Zelfredzaamheid) zijn de resultaten van de nulmeting per vraag uit de vragenlijst voor alle pilotgebieden en de controlegroep weergegeven in tabellen.

2 Nulmeting Amstelveen - Kronenburg/ Uilenstede en Groenelaan

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de bevindingen, analyse en conclusies weergegeven voor het pilotgebied Amstelveen (deel Kronenburg / Uilenstede en Groenelaan). Daartoe is de volgende opzet gehanteerd:

- een korte beschrijving van het pilotgebied (2.2)
- de karakteristieken van de responsgroep (2.3)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot kennis (2.4)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot houding (2.5)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot gedrag/voorbereiding (2.6)
- een weergave van de beelden van de professionals op basis van de interviews (2.7)

Voor een uitgebreide weergave van alle antwoorden zie het tabellenboek.

2.2 Beschrijving pilot-gebied Amstelveen

In de pilot zelfredzaamheid van Amstelveen zijn twee wijken als testgebied aangewezen: Kronenburg/ Uilenstede en Groenelaan. Uilenstede is tussen 1964 en 1973 gebouwd om woonruimte te bieden aan studenten. Kronenburg is een bedrijvenpark met grootschalige solitaire gebouwen op ruime kavels. Groenelaan oogt tamelijk wijds en groen door de vele flatgebouwen en parken. Naast een woonfunctie, biedt de wijk ook plaats aan het Amstelland Ziekenhuis, grote kantoren, drie basisscholen, een winkelcentrum en wijkcentrum. Kronenburg/ Uilenstede telt 3.479 inwoners; Groenelaan telt 6.530 inwoners.

De risicokaart van de provincie Noord-Holland (www.risicokaart.nl) geeft aan dat de volgende risico's van betekenis zijn voor het pilotgebied:

- Twee LPG stations zijn vlak bij woonwijken gelegen.
- De luchthaven Schiphol ligt in de nabijheid van de gemeente Amstelveen. Met name de wijk Uilenstede bevindt zich in een aanvliegroute van de luchthaven.
- De snelweg A9 loopt dwars door de gemeente Amstelveen.
- De doorgaande wegen in Amstelveen zoals de Amstelveenseweg en de Beneluxlaan zijn zodanig ingericht dat automobilisten snel te hard gaan rijden .

Tenslotte heeft de gemeente Amstelveen de nodige hoogbouw. Hoogbouw brengt een verhoogd risico met zich mee indien het pand snel dient te worden ontruimd.

2.3 Karakteristieken responsgroep

Het aantal respondenten op de enquête in dit pilotgebied betreft 147 personen. Aangezien de karakteristieken van deze groep van invloed kunnen zijn op de bevindingen (in relatie tot de landelijke controlegroep), is de responsgroep onderstaand kort toegelicht. Daarbij gaat het om de volgende karakteristieken:

Geslacht, leeftijdsopbouw en kinderen (vraag 26, 27, 30a)

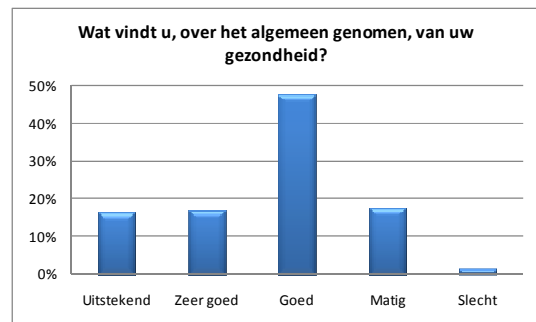
Van de 147 respondenten is 56% man en 44% vrouw. De gemiddelde leeftijd van deze respondenten ligt met 61 jaar hoog. De landelijke controlegroep scoort met gemiddeld 58 jaar oud ook hoog. De gemiddelde leeftijd in Nederland (in 2005) is 38,7 jaar⁹. Van alle respondenten heeft 8% kinderen in de leeftijd van 0 tot en met 11 jaar en 5% in de leeftijdscategorie 12 tot en met 18 jaar.

Opleidingsniveau (vraag 31)

Het opleidingsniveau van de respondenten in dit pilotgebied ligt hoog. 41% geeft aan een HBO/WO opleiding te hebben afgerond¹⁰. De controlegroep toont eenzelfde patroon met 45%.

Gezondheidskenmerken (vraag 21, 22)

Van de responsgroep geeft 19% aan de eigen gezondheid matig tot slecht te beoordelen. Van de controlegroep betreft dit 15%. Daarnaast geeft 18% aan een lichamelijke beperking te hebben zoals het lopen met een rollator of krukken. Dit percentage kan worden verklaard door de hoge gemiddelde leeftijd.

Woonsituatie (vraag 28, 29, 30)

De woonsituatie in dit pilotgebied wijkt aanzienlijk af van de landelijke controlegroep. Van de respondenten woont 65% in huurhuizen t.o.v. 20%

⁹ Bron: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Leefstijl>

¹⁰ In 2007 had 31 procent van de 25-64-jarigen in Nederland een diploma in het hoger onderwijs (www.cbs.nl/nlNL/menu/themas/onderwijs/publicaties/artikelen/-archief/2009/2009-2806-wm.htm). Geraadpleegd op 30 oktober 2009.

van de controlegroep. Een verklaring voor dit hoge percentage wordt gevormd door het hoge aantal studentenflats en verzorgingshuizen in het pilotgebied.

Zowel in het pilotgebied als in de landelijke controlegroep woont het merendeel van de respondenten zelfstandig (87% respectievelijk 88%). Met betrekking tot de samenstelling van het huishouden geeft 34% van de respondenten aan alleen te wonen versus 26% controlegroep. Ook ten aanzien van de overige pilotgebieden ligt dit percentage hoger hetgeen verklaard kan worden door de leeftijd en studenten/verzorgingshuizen.

Sociale participatie (vraag 33)

Van de respondenten is 46% actief in een sociaal netwerk zoals buurt-, sport-, vrijwilligers-, politieke of religieuze verenigingen. Ook 46% geeft aan in geen enkele vorm actief te zijn en 8% doet iets anders. De controlegroep is iets actiever: 40% geeft aan niet actief te zijn. En vooral de categorie sportvereniging scoort hoger met 27% versus de 16% in Amstelveen. Ook deze score hangt waarschijnlijk samen met de relatief hoge leeftijd van de responsgroep.

2.4 Indicator: Kennis

Onder de indicator kennis wordt verstaan de risicoperceptie van de burgers over noodsituaties. Deze risicoperceptie wordt beïnvloed door de volgende factoren:

1. Perceptie van en eerdere ervaring met noodsituaties (vraag 1, 4)
2. Inschatting van kans en ernst van noodsituaties (vraag 2, 3)
3. Beschikbaarheid van informatie (vraag 6b, 8b, 9b)
4. De informatiebehoefte (vraag 18a, 18b)

Ad 1. Perceptie van en ervaring met eerdere noodsituaties (vraag 1, 4)

Op de vraag “Welke van dit soort noodsituaties kunnen in uw leefomgeving plaatsvinden” (vraag 1) zijn door de respondenten de volgende situaties het meest genoemd:

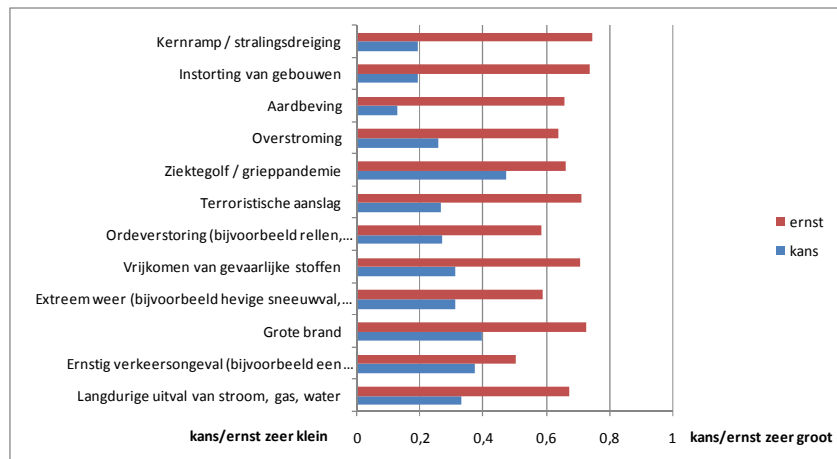
- a. Vliegtuigongeluk
- b. Brand
- c. Verkeersongeluk

17 procent heeft ervaring met noodsituaties

De noodsituaties vliegtuigongeluk en brand zijn aanzienlijk meer genoemd dan verkeersongeluk of andere noodsituaties. De mate waarin de respondenten (naar eigen zeggen) zelf een noodsituatie hebben meegemaakt is relatief laag (17%). De landelijke controlegroep levert een percentage op van 31%. Dit resultaat wordt gestaafd door de professionals die het gebied duiden als risicoarm.

Ad 2. Inschatting van de kans en ernst van noodsituaties in uw leefomgeving (vraag 2, 3)

In onderstaande grafiek is zowel de kans als de ernst voor diverse mogelijke noodsituaties weergegeven. De scores geven deze kans en ernst aan op een schaal van 0 (zeer klein) tot 1 (zeer groot).

De meeste respondenten beschouwen het vliegverkeer als het grootste risico. Geen van deze respondenten heeft aangegeven ooit ervaring te hebben gehad met dit type noodsituatie. Volgens de geïnterviewde professionals zijn de genoemde risico's herkenbaar maar komen niet met regelmaat voor. De branden die recentelijk hebben plaatsgevonden troffen met name schoolgebouwen. Verkeersongevallen daarentegen komen regelmatig voor op de binnenwegen en de A9.

De hoge risicoperceptie van vliegverkeer wordt waarschijnlijk gevoed door de recente ongelukken in de omgeving. Voorbeelden zijn de Bijlmerramp (1992), waarbij een toestel van de El Al neerstortte in de woonwijk Bijlmer en de Poldercrash met Turkish Airlines (2009) (hemelsbreed 10 kilometer van elkaar verwijderd).

Van alle typen noodsituaties wordt de kans dat deze zich daadwerkelijk voordoet het hoogst ingeschat voor de griep пандemie (kans 47%).

In relatie tot de controlegroep (en overige regio's) valt op dat de kans op een terroristische aanslag aanzienlijk hoger wordt ingeschat in Amstelveen (26% ten opzichte van 17%).

Ad 3. Beschikbaarheid van informatie (vraag 6b, 8b, 9b)

De mate waarin de responsgroep beschikt over informatie ten aanzien van noodsituaties is laag. 48% geeft aan (helemaal) oneens te zijn met de stelling 'ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving'. Daarbij valt op dat de responsgroep (25%) weinig kennis heeft in relatie tot de controlegroep (36%) over wat zij van de hulpdiensten kunnen verwachten. In onderstaande tabel zijn de resultaten samengevat.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/ geen mening
Ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving (6b)	6%	12%	23%	33%	15%	11%
Ik weet wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving (8b)	7%	12%	34%	31%	7%	8%
Het is mij duidelijk wat ik van de hulpdiensten kan verwachten tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving (9b)	9%	16%	39%	20%	6%	10%

61 procent heeft behoefte aan informatie

Ad 4. De informatiebehoefte (vraag 18a, 18b)

De responsgroep heeft voor het merendeel behoefte aan (meer) informatie over de voorbereiding op mogelijke noodsituaties in zijn/haar leefomgeving. Van alle respondenten geeft 61% aan deze behoefte te hebben. Op de open vraag op welke informatie de behoefte zich richt, zijn onderstaande antwoorden het meest gegeven:

- a. Informatie ten aanzien van risico's in leefomgeving
- b. Handelingsperspectieven
- c. Algemene richtlijnen

Geen van de bovenstaande antwoorden is nadrukkelijk vaker genoemd door de respondenten in Amstelveen.

2.5 Indicator: Houding

De indicator 'houding' betreft de mate waarin burgers bereid zijn tot het treffen van voorzorgsmaatregelen, het ondernemen van actie en de verwachtingen ten aanzien van de overheid. De houding van burgers is gemeten aan de hand van de volgende factoren:

1. De taakverdeling tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties (vraag 5)
2. Het belang van informatie (vraag 6a,7a,8a,9a)
3. De bereidheid tot voorbereidende maatregelen (16a, 16c)
4. De vermeende acties tijdens een noodsituatie (19)

Ad 1. De taakverdeling tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties (vraag 5)

In onderstaande tabel zijn de antwoorden weergegeven van de respondenten ten aanzien van de volgende vraag: “Wie moet volgens u de volgende taken uitvoeren tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties in uw leefomgeving?”¹¹

	Gemeente / Overheid	Hulpdiensten	Bedrijven	Ikzelf	Buurtbewoners	Weet niet/ geen mening
Informeren vooraf over noodsituaties	92%	33%	8%	12%	5%	1%
Vorbereidingen treffen op noodsituaties	79%	48%	22%	36%	20%	1%
Snel ter plaatse zijn bij noodsituaties	13%	96%	3%	10%	7%	1%
Hulpverlening tijdens noodsituaties	22%	94%	11%	35%	33%	1%

De responsgroep legt met name bij de gemeente de taak neer om hen te informeren over en voorbereidingen te treffen op noodsituaties. Als het gaat om het snel ter plaatse zijn en de hulpverlening tijdens een noodsituatie, dan verschuift deze taak naar voornamelijk de hulpdiensten (politie, brandweer en ambulance). Ten aanzien van de taak om *voorbereidingen* te treffen, legt slechts 36% deze taak bij zichzelf neer, dit is vergelijkbaar met de controlegroep (37%).

Aanvullend daarop vindt de responsgroep dat zichzelf (35%) en de buurtbewoners (33%) een taak hebben in de hulpverlening *tijdens* een noodsituatie (naast de hulpdiensten). Deze resultaten die een belangrijke indicator vormen voor de houding ten aanzien van zelfredzaamheid liggen beduidend lager dan de landelijke controlegroep (en de overige pilotgebieden) met een score van 40% op ikzelf en 41% buurtbewoners.

Ad 2. Het belang van informatie (vraag 6a,7a,8a,9a)

Op alle stellingen met betrekking tot het belang dat aan informatie wordt gehecht, antwoorden de respondenten in grote mate instemmend.

Onderstaand zijn de stellingen opgesomd met daarbij het percentage respondenten dat het (helemaal) eens was:

- Het is belangrijk voor mij om te weten welke mogelijke noodsituaties zich in mijn leefomgeving voor kunnen doen: 87%

Het belang dat aan informatie wordt gehecht, is groot

¹¹ De respondenten konden meerdere antwoorden aankruisen.

- Het is belangrijk voor mij om te weten hoe ik me kan voorbereiden op een mogelijke noodsituatie in mijn leefomgeving: 89%
- Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving: 93%
- Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik van de hulpdiensten kan verwachten tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving: 93%

Op basis van deze percentages kan worden geconstateerd dat een ruime meerderheid van de respondenten belang hecht aan deze typen van informatie.

69 procent is niet van plan voorbereidingen te treffen

Ad 3. De bereidheid tot voorbereidende maatregelen (16a, 16c)

Van alle respondenten geeft 31% aan om van plan te zijn binnenkort voorbereidingen te treffen voor een mogelijke noodsituatie. Dat betekent dat de overige 69% dit niet van plan is te doen. De redenen om geen voorbereidingen te treffen, zijn samengevat in drie punten:

- a. Ik weet niet op wat en hoe voor te bereiden
- b. Ik zie geen noodzaak en schat de kans dat iets gebeurt klein in
- c. Niet eerder over nagedacht

De voornaamste reden om geen voorbereidingen te treffen, is dat de respondenten niet weten op wat en hoe voor te bereiden.

Ad 4. De vermeende acties tijdens een noodsituatie (19)

De laatste (open) vraag die is gerelateerd aan de indicator ‘houding’ betreft de volgende: “Welke acties zou u ondernemen bij een (dreigende) noodsituatie in uw leefomgeving? Graag de eerste drie acties benoemen”. De antwoorden geven een beeld van wat de respondenten denken te gaan doen. De top drie van genoemde acties is als volgt:

- a. Het inschakelen van de hulpdiensten
- b. Het inwinnen van informatie
- c. Het in veiligheid brengen van mijzelf en anderen

Van deze drie acties wordt het inschakelen van hulpdiensten het vaakst geantwoord.

2.6 Indicator: Gedrag/Voorbereiding

De voorgaande indicatoren *kennis* en *houding* zijn randvoorwaardelijk voor het gedrag dat een burger vertoont ten tijde van een noodsituatie. Daarnaast wordt het gedrag bepaald door de competenties en handelingsperspectieven die burgers ervaren. In deze paragraaf zijn de resultaten op de indicator gedrag weergegeven waarbij ook de competenties en handelingsperspectieven zijn meegenomen. Onder de indicator gedrag wordt hier verstaan: de mate waarin burgers daadwerkelijk acties treffen of getroffen hebben.

Het gedrag van burgers is gemeten aan de hand van de volgende factoren:

1. Gedrag tijdens een eerdere noodsituatie (vraag 4c,d en e)
2. De mate waarin en hoe burgers zich hebben voorbereid (vraag 7b, 11, 12, 13, 14, 15, 16b, 17 en 25)
3. De competenties en gedragingen van de burgers (10, 18c,23 en 24)

Ad1. Gedrag tijdens een eerdere noodsituatie (vraag 4c,d en e)

De kern van zelfredzaamheid is gelegen in het uiteindelijke gedrag dat burgers vertonen tijdens een (dreigende) noodsituatie. Van alle respondenten voor het pilotgebied Amstelveen heeft 17 procent ooit een noodsituatie meegemaakt.

Op de open vraag “Wat heeft u vervolgens gedaan” antwoordt deze 17 procent dat zij:

- a. Zelf actie hebben ondernomen
- b. De hulpdiensten hebben ingeschakeld
- c. Ramen en deuren hebben gesloten en de radio hebben aangezet

Geen van bovenstaande antwoorden is nadrukkelijk vaker genoemd door de responsgroep Amstelveen.

Van deze groep was het voor bijna de helft *niet* nodig om in veiligheid te worden gebracht. Zij die wel in veiligheid werden gebracht deden dat hoofdzakelijk zelf of zijn daarbij geholpen door de hulpdiensten. Twaalf procent is door anderen geholpen.

Ad 2. De mate waarin en hoe burgers zich hebben voorbereid (vraag 7b, 11, 12, 13, 14, 15, 16b, 17 en 25)

13 procent is voorbereid

Slechts dertien procent van de responsgroep is het (helemaal) eens met de stelling dat zij voorbereid zijn op een mogelijke noodsituatie. Het merendeel is neutraal of oneens. Ondanks deze lage mate van voorbereiding geeft slechts 31 procent aan binnenkort voorbereidingen te willen treffen (zie vorige paragraaf). Bij respondenten die wel voorbereidingen hebben getroffen, bestaat dit vooral uit het in huis halen van praktische voorwerpen (zoals zaklampen, radio's op batterijen etc.) en het inslaan van voedsel en medicijnen (EHBO pakket).

Overigens geeft 28% van alle respondenten aan spullen in huis te hebben gehaald. Dat is 15% meer dan de groep die (helemaal) eens is met de stelling voorbereid te zijn. Het type noodsituaties waarop men het meest is voorbereid, zijn:

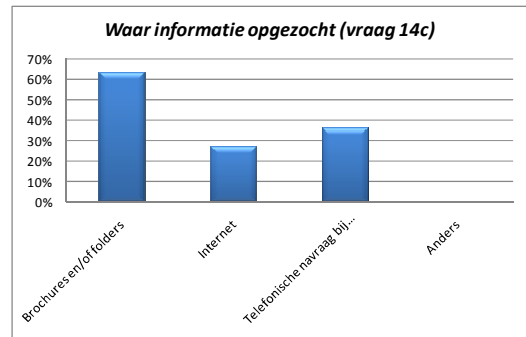
- Ziektegolf/grieppandemie
- Langdurige uitval van stroom, gas, water
- Grote brand
- Extreem weer

Dertien procent van de responsgroep heeft met anderen gesproken over noodsituaties waarbij het merendeel (74%) familie/vrienden en (63%) burens betraf.

7 procent heeft zelf informatie opgezocht

Wat opvalt is de grote discrepantie tussen houding en gedrag voor wat betreft het zelf zoeken naar informatie ter voorbereiding op mogelijke noodsituaties in de leefomgeving. Slechts zeven procent heeft informatie opgezocht (waarbij het voornamelijk ging om voorlichting van de beheerder van het gebouw of voorlichting van hulpdiensten). Dit terwijl 61% wel informatie wil ontvangen. Daarenboven geeft 89% van de responsgroep aan (helemaal) eens te zijn met het belang aan informatie over voorbereiding op noodsituaties en 92% over wat men kan doen tijdens een noodsituatie (zie vraag 7a en 8a vorige paragraaf).

Van de zeven procent die zelf informatie heeft opgezocht heeft circa tweederde dat gedaan in brochures en/of folders, circa een derde door telefonische navraag bij gemeente of hulpverleningsdiensten en circa een kwart via het internet.

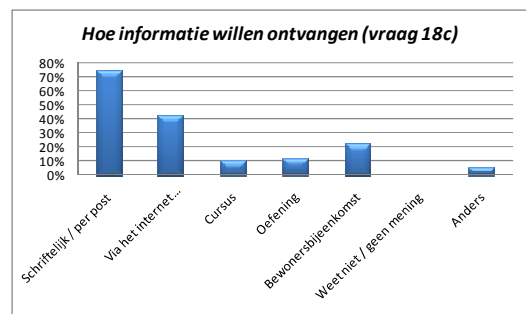

44 procent denkt zichzelf te kunnen redden

Ad 3. De competenties en gedragingen van de burgers (10, 23 en 24)

Opvallend voor het verschil tussen de behoefte aan informatie en het daadwerkelijke gedrag om in deze behoefte te voorzien betreft de handelingsperspectieven die de respondenten zien. Van de responsgroep is 44 procent het (helemaal) eens met de stelling dat zij zichzelf kunnen redden tijdens een noodsituatie in de leefomgeving. Daarnaast heeft 16% een EHBO diploma en 7% een BHV diploma. Een dergelijke verwachting zou de noodzaak tot het zoeken naar informatie urgent maken.

De 61 procent van de responsgroep die heeft aangegeven wel meer informatie te willen ontvangen over de voorbereidingen op mogelijke noodsituaties geeft de voorkeur aan schriftelijke post of communicatie via het internet.

2.7 Beelden van professionals

In Amstelveen zijn professionals van de brandweer en politie geïnterviewd. De professionals van deze hulpdiensten hebben verschillende ervaringen met zelfredzaamheid van burgers. De brandweer merkt dat bij incidenten de burger zelfredzaam is totdat zij arriveren. Op dat moment laat de burger de activiteiten volledig over aan de brandweer. Dit gedrag komt voort uit de protocollen die de brandweer volgt. De brandweer zet bij aankomst het gebied af zodat geen burger het gebied in kan.

De politie is iets genuanceerder. Zij geven aan dat burgers tot de politie arriveert zelfredzaam zijn en daarna ook regelmatig nog ingezet worden. Dit geldt dan wel voor bepaalde incidenten en omvat kleine taken, zoals bijvoorbeeld het tegenhouden van verkeer.

Beide hulpinstanties zijn van mening dat burgers ingezet kunnen worden bij een noodsituatie zodra tijdens de informatieverstrekking en voorbereiding op noodsituaties is gewerkt aan bewustwording. Deze bewustwording dient vooral in de koude fase te worden gerealiseerd door een duidelijke

boodschap en deze blijven herhalen. In de warme fase dient de communicatie meer op het niveau van concrete instructies te liggen.

In de informatieverstrekking en voorbereiding hebben de brandweer en politie een actieve rol. Gezamenlijk bezoeken zij scholen. De filosofie is dat het creëren van bewustwording het meeste effect heeft als gestart wordt op basisscholen met het informeren van kinderen. Dit is een continu proces dat niet stopt bij een bepaalde leeftijd. Bijkomend effect is dat kinderen de ouders beïnvloeden.

De brandweer onderneemt nog een aantal activiteiten om informatie te verstrekken en voorbereidingen te treffen: het bezoeken van wijkbijeenkomsten en de brandpreventieweek.

Ondanks deze activiteiten om de zelfredzaamheid van burgers te vergroten, ligt het zwartepunt bij de brandweer en politie op repressie en niet preventie. Beide blijven uitstralen en communiceren dat de burger er vanuit kan gaan dat zij er zijn om te helpen bij noodsituaties. Alleen geven de geïnterviewde professionals aan dat zij dit niet kunnen garanderen door de tekorten aan capaciteit en middelen.

3 Nulmeting Moerdijk

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de bevindingen, analyse en conclusies weergegeven voor het pilotgebied Moerdijk (Klundert, Langeweg, Moerdijk, Noordhoek, Zevenbergen en Zevenbergschen Hoek). Naast de resultaten van de respondenten uit deze woonkernen is de enquête ook door een aselect aantal medewerkers van bedrijven van het Industrierrein Moerdijk ingevuld. Deze resultaten zijn in een aparte paragraaf verwerkt omdat de respons (22) niet vergelijkbaar is met de respons (137) van de woonkernen. Daartoe is de volgende opzet gehanteerd:

- een korte beschrijving van het pilotgebied (3.2)
- de karakteristieken van de responsgroep (3.3)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot kennis (3.4)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot houding (3.5)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot gedrag/voorbereiding (3.6)
- de bevindingen en analyse bedrijven Industrierrein Moerdijk (3.7)
- een weergave van de beelden van de professionals op basis van de interviews (3.8)

Voor een uitgebreide weergave van alle antwoorden zie het tabellenboek.

3.2 Beschrijving Pilot-gebied Moerdijk

Het pilotgebied Moerdijk omvat woonkernen en een bedrijventerrein. De gemeente telt 36.670 inwoners (31 mei 2009, bron: CBS) en heeft een oppervlakte van 180 km². De hoofdplaats van de gemeente is Zevenbergen. Het Industrierrein Moerdijk is een bedrijventerrein in de gemeente Moerdijk. Het terrein, dat met een groenstrook afgescheiden is van woongebieden, is 2600 hectare groot. Het heeft een grote zeehaven en is speciaal ontworpen om bedrijven in de chemische en zware industrie aan te trekken. Eén van de grote bedrijven die zich er vestigde is Shell Chemie.

Het bedrijventerrein vormt een risico voor de gemeente Moerdijk. De bedrijven werken onder andere met ontplofbare, giftige of brandbare stoffen. Het gevaar ontstaat zodra met de gevaarlijke stoffen iets mis gaat. Afhankelijk van de soort stof kan er gevaar voor de gezondheid ontstaan, of er komt brand of een ontploffing (zie www.risicokaart.nl).

Niet alleen de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen op het terrein is risicovol, maar ook het vervoer daarvan. Moerdijk ligt zowel aan het water als tussen spoorlijnen en een wegennet.

3.3 Karakteristieken responsgroep

Het aantal respondenten op de enquête in dit pilotgebied is gesplitst in de woonkernen en het bedrijventerrein. Het aantal bewoners dat de enquête heeft ingevuld is 137. Het aantal medewerkers van het bedrijventerrein dat

de enquête heeft ingevuld bedraagt 22. De respons loopt dusdanig uiteen dat deze groepen niet met elkaar vergeleken worden. Het bedrijventerrein is in een aparte paragraaf (4.7) verwerkt.

Aangezien de karakteristieken van de groep bewoners van invloed kunnen zijn op de bevindingen (in relatie tot de landelijke controlegroep), is de responsgroepen onderstaand kort toegelicht. Daarbij gaat het om de volgende karakteristieken:

Geslacht, leeftijdsopbouw en kinderen (vraag 26, 27, 30a)

Van de 137 respondenten is 69% man en 31% vrouw. De gemiddelde leeftijd van deze respondenten is met 56 jaar aan de hoge kant. De landelijke controlegroep is vergelijkbaar met gemiddeld 58 jaar oud. De gemiddelde leeftijd in Nederland (in 2005) is 38,7 jaar¹². Van alle respondenten uit Moerdijk (woonwijk) heeft 19% kinderen in de leeftijdsklasse 0 tot en met 11 jaar en nog eens 13% in de leeftijdsklasse 12 tot en met 18 jaar.

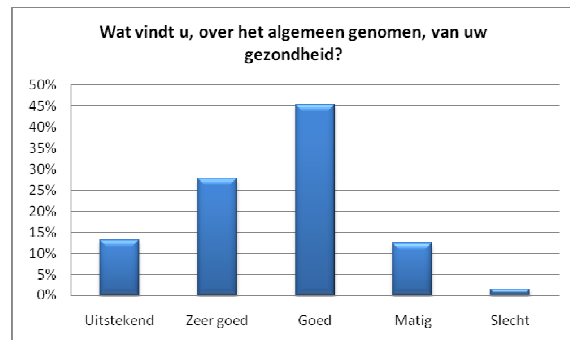
Opleidingsniveau (vraag 31)

Het opleidingsniveau van de respondenten in dit pilotgebied ligt redelijk hoog. 39% geeft aan een HBO/WO opleiding te hebben afgerond¹³. De controlegroep toont een iets hoger percentage 45%. Het aantal respondenten dat aangeeft een MBO opleiding te hebben afgerond is 23%. Dit percentage ligt weer iets hoger dan de landelijke controlegroep (18%).

Gezondheidskenmerken (vraag 21, 22)

Van de responsgroep geeft 13% aan de eigen gezondheid matig tot slecht te beoordelen. Van de controlegroep betreft dit 15%.

Daarnaast geeft 12% aan een lichamelijke beperking te hebben zoals het lopen met een rollator of krukken. Dit percentage kan worden verklaard door de hoge gemiddelde leeftijd.

¹² Bron: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Leefstijd>

¹³ In 2007 had 31 procent van de 25-64-jarigen in Nederland een diploma in het hoger onderwijs (www.cbs.nl/nlNL/menu/themas/onderwijs/publicaties/artikelen/-archief/2009/2009-2806-wm.htm). Geraadpleegd 30 oktober 2009.

Woonsituatie (vraag 28, 29, 30)

De woonsituatie van de respondenten in dit pilotgebied komt overeen met de woonsituatie van de landelijke controlegroep. Van de respondenten woont 79% in koophuizen. De twee afwijkingen met de landelijke controlegroep zijn het percentage alleenwonende (14% respectievelijk 26%) en samenwonend/getrouwd zonder thuiswonende kinderen (50% respectievelijk 36%). Een verklaring voor dit lage percentage alleenwonende in het pilotgebied is niet te geven. Het hoge percentage samenwonend/getrouwd zonder thuiswonende kinderen kan verklaard worden door de gemiddelde hoge leeftijd in het pilotgebied. Daarentegen is de gemiddelde leeftijd bij de controlegroep vergelijkbaar.

Sociale participatie (vraag 33)

Van de respondenten is 54% actief in een sociaal netwerk zoals buurt-, sport-, vrijwilligers-, politieke of religieuze verenigingen. 30% geeft aan in geen enkele vorm actief te zijn en 16% doet iets anders. De controlegroep is minder actief: 40% geeft aan niet actief te zijn. En vooral de categorie sportvereniging scoort het hoogst in het pilotgebied Moerdijk met 36% versus de 27% bij de controlegroep en de andere pilotgebieden. Ondanks de hoge gemiddelde leeftijd.

3.4 Indicator: Kennis

Onder de indicator kennis wordt verstaan de risicoperceptie van de burgers over noodsituaties. Deze risicoperceptie wordt beïnvloed door de volgende factoren:

1. Perceptie van en eerdere ervaring met noodsituaties (vraag 1, 4)
2. Inschatting van kans en ernst van noodsituaties (vraag 2, 3)
3. Beschikbaarheid van informatie (vraag 6b, 8b, 9b)
4. De informatiebehoefte (vraag 18a, 18b)

Ad 1. Perceptie van en ervaring met eerdere noodsituaties (vraag 1, 4)

Op de vraag “Welke van dit soort noodsituaties kunnen in uw leefomgeving plaatsvinden” (vraag 1) zijn door de respondenten de volgende situaties het meest genoemd:

- a. Industrierrein Moerdijk
- b. Brand
- c. Ongevallen op verkeersknooppunten/ met (goederen) trein / met vliegtuig

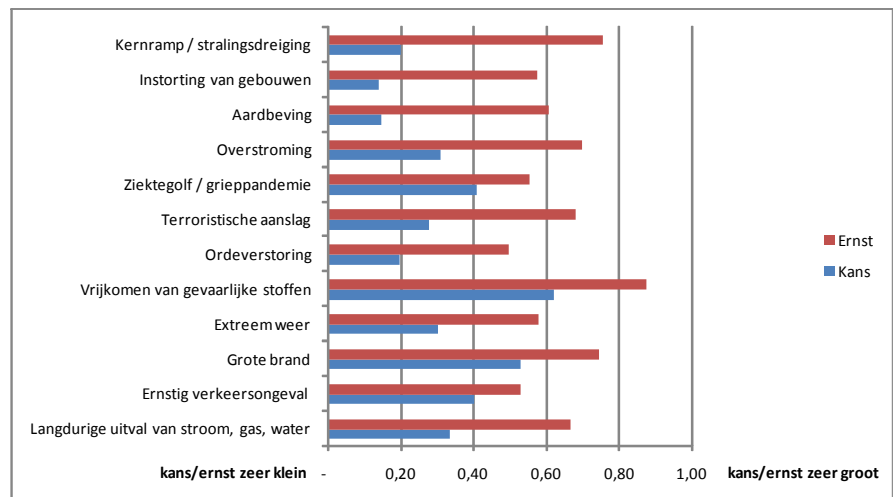
Een noodsituatie op het Industrierrein Moerdijk en brand zijn zeer vaak genoemd door de responsgroep in Moerdijk.

36 procent heeft ervaring met noodsituaties

De mate waarin de respondenten (naar eigen zeggen) zelf een noodsituatie hebben meegemaakt is het hoogste percentage (36%) in vergelijking met de andere pilotgebieden en de landelijke controlegroep (31%). De noodsituaties die de respondenten voornamelijk hebben meegemaakt zijn een overstroming, brand en verkeersongeval. De situaties brand en verkeersongeval komen bij de perceptie en ervaringsvraag naar voren.

Ad 2. Inschatting van de kans en ernst van noodsituaties in uw leefomgeving (vraag 2, 3)

In onderstaande grafiek is zowel de kans als de ernst voor diverse mogelijke noodsituaties weergegeven. De scores geven deze kans en ernst aan op een schaal van 0 (zeer klein) tot 1 (zeer groot).

De responsgroep geeft aan dat ongevallen op het nabijgelegen industrieterrein realistische noodsituaties zijn die zich kunnen voordoen in Moerdijk. Deze ongevallen bestaan uit brand en het vrijkomen van gevaarlijke stoffen. Daarnaast wordt de kans op verkeersongevallen en een ziektegolf/griep pandemie ook als realistische noodsituaties in Moerdijk gezien. Opvallend is echter dat overstroming op nummer één staat van meegemaakte noodsituaties van de bewoners van Moerdijk, maar dat de kans op een overstroming niet groot wordt geacht.

Van alle typen noodsituaties wordt door de bewoners de kans dat deze zich daadwerkelijk voordoet het hoogst ingeschat voor het vrijkomen van gevaarlijke stoffen (respectievelijk 62% ten opzichte van 31% in het controlegebied). Dit geldt ook voor de kans op een grote brand (53% versus 38%). Deze twee hoge percentages zijn te verklaren doordat het Industrieterrein Moerdijk grenst aan de woonkernen en dit de noodsituaties zijn die zich daar kunnen voordoen. Dit beeld komt ook overeen met de hogere percentages bij de inschatting van de ernst van de noodsituaties vrijkomen van gevaarlijke stoffen en een grote brand. Tevens wordt door de bewoners van Moerdijk de kans op een terroristische aanslag aanzienlijk hoger ingeschat dan in het controlegebied (28% versus 17%).

Ad 3. Beschikbaarheid van informatie (vraag 6b, 8b, 9b)

De mate waarin de responsgroep beschikt over informatie ten aanzien van noodsituaties is laag. 43% geeft aan (helemaal) oneens te zijn met de stelling ‘ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving’. Daarbij valt op dat de responsgroep (25%) weinig kennis

heeft in relatie tot de controlegroep (36%) over wat zij van de hulpdiensten kunnen verwachten. In onderstaande tabel zijn de resultaten samengevat.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/ geen mening
Ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving (6b)	7%	18%	28%	30%	13%	4%
Ik weet wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving (8b)	5%	21%	36%	25%	7%	5%
Het is mij duidelijk wat ik van de hulpdiensten kan verwachten tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving (9b)	5%	20%	39%	22%	8%	5%

69 procent heeft behoefte aan informatie

Ad 4. De informatiebehoefte (vraag 18a, 18b)

De responsgroep heeft voor het merendeel behoefte aan (meer) informatie over de voorbereiding op mogelijke noodsituaties in zijn/haar leefomgeving. Van alle respondenten geeft 69% aan deze behoefte te hebben. Op de open vraag op welke informatie de behoefte zich richt, zijn onderstaande antwoorden het meest gegeven:

- a. Praktische informatie – wat kan ik in huis halen
- b. Handelingsperspectieven (vooraf en tijdens noodsituaties)
- c. Algemene informatie

De grootste behoefte is gericht op het verkrijgen van praktische informatie en handelingsperspectieven.

3.5 Indicator: Houding

De indicator ‘houding’ betreft de mate waarin burgers bereid zijn tot het treffen van voorzorgsmaatregelen, het ondernemen van actie en de verwachtingen ten aanzien van de overheid. De houding van burgers is gemeten aan de hand van de volgende factoren:

1. De taakverdeling tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties (vraag 5)
2. Het belang van informatie (vraag 6a,7a,8a,9a)
3. De bereidheid tot voorbereidende maatregelen (16a, 16c)
4. De vermeende acties tijdens een noodsituatie (19)

Ad 1. De taakverdeling tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties (vraag 5)

In onderstaande tabel zijn de antwoorden weergegeven van de respondenten ten aanzien van de volgende vraag: “Wie moet volgens u de volgende taken

uitvoeren tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties in uw leefomgeving?”¹⁴

	Gemeente / Overheid	Hulpdiensten	Bedrijven	Ikzelf	Buurbewoners	Weet niet/ geen mening
Informereren vooraf over noodsituaties	94%	29%	25%	9%	4%	0%
Vorbereidingen treffen op noodsituaties	83%	48%	39%	40%	21%	0%
Snel ter plaatse zijn bij noodsituaties	19%	99%	8%	6%	4%	0%
Hulpverlening tijdens noodsituaties	29%	93%	26%	40%	34%	0%

De responsgroep legt met name bij de gemeente de taak neer om hen te informeren over en voorbereidingen te treffen op noodsituaties. Als het gaat om het snel ter plaatse zijn en de hulpverlening tijdens een noodsituatie, dan verschuift deze taak naar voornamelijk de hulpdiensten (politie, brandweer en ambulance). Ten aanzien van de taak om *voorbereidingen* te treffen, legt 40% deze taak bij zichzelf neer. Opvallend voor het pilotgebied Moerdijk is dat bij informeren, voorbereidingen treffen, snel ter plaatse zijn en hulpverlening het percentage waar de respondenten een rol zien voor bedrijven aanzienlijk hoger is dan de landelijke controlegroep (10%, 27%, 3% en 11%). De responsgroep ziet een nadrukkelijke taak voor de bedrijven op het Industrieterein Moerdijk voor en tijdens noodsituaties.

Aanvullend daarop vindt de responsgroep dat zichzelf (40%) een taak heeft in de hulpverlening *tijdens* een noodsituatie (naast de hulpdiensten). Deze resultaten zijn vergelijkbaar met de controlegroep (40%) die een belangrijke indicator vormen voor de houding ten aanzien van zelfredzaamheid.

Ad 2. Het belang van informatie (vraag 6a,7a,8a,9a)

Op alle stellingen met betrekking tot het belang dat aan informatie wordt gehecht, antwoorden de respondenten in grote mate instemmend.

Onderstaand zijn de stellingen opgesomd met daarbij het percentage respondenten dat het (helemaal) eens was:

- Het is belangrijk voor mij om te weten welke mogelijke noodsituaties zich in mijn leefomgeving voor kunnen doen: 94%

Het belang dat aan informatie wordt gehecht, is groot

¹⁴ De respondenten konden meerdere antwoorden aankruisen.

- Het is belangrijk voor mij om te weten hoe ik me kan voorbereiden op een mogelijke noodsituatie in mijn leefomgeving: 92%
- Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving: 94%
- Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik van de hulpdiensten kan verwachten tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving: 88%

Op basis van deze percentages kan worden geconstateerd dat een ruime meerderheid van de respondenten belang hecht aan deze typen van informatie.

76 procent is niet van plan voorbereidingen te treffen

Ad 3. De bereidheid tot voorbereidende maatregelen (16a, 16c)

Van alle respondenten geeft 24% aan om van plan te zijn binnenkort voorbereidingen te treffen voor een mogelijke noodsituatie. Dat betekent dat de overige 76% dit niet van plan is te doen. De redenen om geen voorbereidingen te treffen, zijn samengevat in drie punten:

- a. Ik weet niet op wat en hoe voor te bereiden
- b. Iedere situatie is anders, daarop is niet voor te bereiden
- c. Niet eerder over nagedacht

De meeste respondenten hebben geantwoord dat ze het niet weten.

Ad 4. De vermeende acties tijdens een noodsituatie (19)

De laatste (open) vraag die is gerelateerd aan de indicator 'houding' betreft de volgende: "Welke acties zou u ondernemen bij een (dreigende) noodsituatie in uw leefomgeving? Graag de eerste drie acties benoemen". De antwoorden geven een beeld van wat de respondenten denken te gaan doen. De top drie van genoemde acties is als volgt:

- a. Het sluiten van ramen, deuren en radio of tv aanzetten
- b. Het inwinnen van informatie
- c. Het in veiligheid brengen van mijzelf en anderen

In verhouding is de actie 'het in veiligheid brengen van mijzelf en anderen' minder vaak genoemd door de respondenten dan de acties onder a en b.

3.6 Indicator: Gedrag/Vorbereiding

De voorgaande indicatoren *kennis* en *houding* zijn randvoorwaardelijk voor het gedrag dat een burger vertoont ten tijde van een noodsituatie. Daarnaast wordt het gedrag bepaald door de competenties en handelingsperspectieven die burgers ervaren. In deze paragraaf zijn de resultaten op de indicator gedrag weergegeven waarbij ook de competenties en handelingsperspectieven zijn meegenomen. Onder de indicator gedrag wordt hier verstaan: de mate waarin burgers daadwerkelijk acties treffen of getroffen hebben.

Het gedrag van burgers is gemeten aan de hand van de volgende factoren:

1. Gedrag tijdens een eerdere noodsituatie (vraag 4c,d en e)
2. De mate waarin en hoe burgers zich hebben voorbereid (vraag 7b, 11, 12, 13, 14, 15, 16b, 17 en 25)
3. De competenties en gedragingen van de burgers (10, 18c,23 en 24)

Ad1. Gedrag tijdens een eerdere noodsituatie (vraag 4c,d en e)

De kern van zelfredzaamheid is gelegen in het uiteindelijke gedrag dat burgers vertonen tijdens een (dreigende) noodsituatie. Van alle respondenten voor het pilotgebied Moerdijk heeft 36 procent ooit een noodsituatie meegemaakt.

Op de open vraag “Wat heeft u vervolgens gedaan” antwoordt deze 17 procent dat zij:

- a. Gevlucht
- b. Inwinnen van informatie
- c. Aanwijzingen gevolgd

De antwoorden ‘gevlucht’ en ‘het inwinnen van informatie’ worden vaker gegeven dan het antwoord ‘aanwijzingen gevolgd’.

Van deze groep was het voor bijna de helft (45%) *niet* nodig om in veiligheid te worden gebracht. Zij die wel in veiligheid werden gebracht deden dat hoofdzakelijk zelf (24%) of anders (22%) door familie of militairen.

13 procent is voorbereid

Ad 2. De mate waarin en hoe burgers zich hebben voorbereid (vraag 7b, 11, 12, 13, 14, 15, 16b, 17 en 25)

Slechts dertien procent van de responsgroep is het (helemaal) eens met de stelling dat zij voorbereid zijn op een mogelijke noodsituatie. Het merendeel is neutraal of oneens. Ondanks deze lage mate van voorbereiding geeft slechts 24 procent aan binnenkort voorbereidingen te willen treffen (zie vorige paragraaf). Bij respondenten die wel voorbereidingen hebben getroffen, bestaat dit vooral uit informatie zoeken/ berichtgeving volgen en het in huis halen van praktische voorwerpen (zoals zaklampen, radio's op batterijen etc.) en voedsel.

Overigens geeft 34% van alle respondenten aan spullen in huis te hebben gehaald. Dat is 21% meer dan de groep die (helemaal) eens is met de stelling voorbereid te zijn. Het type noodsituaties waarop men het meest is voorbereid, zijn:

- Langdurige uitval van stroom, gas, water
- Ziektegolf/grieppandemie
- Grote brand

Zeventien procent van de responsgroep heeft met anderen gesproken over noodsituaties waarbij het merendeel (70%) familie/vrienden betrof.

16 procent heeft zelf informatie opgezocht

Wat opvalt is de grote discrepantie tussen houding en gedrag voor wat betreft het zelf zoeken naar informatie ter voorbereiding op mogelijke noodsituaties in de leefomgeving. Slechts zestien procent heeft informatie opgezocht (waarbij het voornamelijk ging om informatie van gemeente/overheid, inhoud noodpakket en wat te doen bij calamiteiten in het algemeen). Dit terwijl 69% wel informatie wil ontvangen en 92% van de responsgroep aangeeft het (helemaal) eens te zijn met het belang aan informatie over voorbereiding op noodsituaties en 94% over wat men kan doen tijdens een noodsituatie (zie vraag 7a en 8a vorige paragraaf).

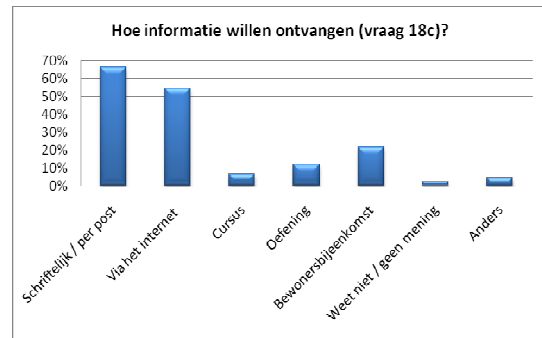
Van de zestien procent die zelf informatie heeft opgezocht heeft de helft dat gedaan in brochures en/of folders, 45% op internet en een heel klein gedeelte heeft anders of telefonische navraag gedaan bij gemeente of hulpverleningsdiensten.

44 procent denkt zichzelf te kunnen redden

Ad 3. De competenties en gedragingen van de burgers (10, 23 en 24)

Opvallend voor het verschil tussen de behoefte aan informatie en het daadwerkelijke gedrag om in deze behoefte te voorzien betreft de handelingsperspectieven die de respondenten zien. Van de responsgroep is 44 % het (helemaal) eens met de stelling dat zij zichzelf kunnen redden tijdens een noodsituatie in de leefomgeving. Daarnaast heeft 25% een EHBO diploma en 20% een BHV diploma.

De 69% van de responsgroep die heeft aangegeven wel meer informatie te willen ontvangen over de voorbereidingen op mogelijke noodsituaties geeft de voorkeur aan schriftelijke post of communicatie via het internet (bijvoorbeeld via een mailinglijst).

3.7 Bedrijven Industrieterrein Moerdijk

De resultaten van het pilotgebied Moerdijk hebben een nauwe relatie met het Industrieterrein Moerdijk. Het project dat de pilot in Moerdijk uitvoert, heeft daarom gevraagd of een aantal specifieke vragen toegevoegd kunnen worden aan de enquête en deze uitgebreide enquête alleen te verspreiden onder bedrijven op het bedrijventerrein Moerdijk. De aanvullende vragen hebben betrekking op:

- Kennis van externe veiligheidsrisico's van het bedrijf waar de respondent werkzaam is en van de andere bedrijven op het Industrieterrein Moerdijk
- Hoe eventuele informatievoorziening heeft plaatsgevonden over de externe veiligheidsrisico's van de andere bedrijven op het Industrieterrein Moerdijk
- Wat het bedrijf, waar de respondent werkzaam is, vervolgens aan actie heeft ondernomen naar aanleiding van de informatie die zij heeft ontvangen over de externe veiligheidsrisico's van de andere bedrijven op het Industrieterrein Moerdijk.

De uitgebreide enquête is verspreid via het Havenschap Moerdijk naar een aselecte steekproef van bedrijven op het Industrieterrein Moerdijk. Aan deze bedrijven is vervolgens gevraagd de enquête aselect door te sturen naar een tiental medewerkers met de vraag de enquête digitaal in te vullen.

De basis enquête is toegespitst op de leefomgeving. De medewerkers hebben de instructie meegekregen om waar leefomgeving staat de vraag te beantwoorden vanuit de context van de werkomgeving. Bij sommige vragen is dit niet mogelijk en hebben de medewerkers geantwoord vanuit de thuissituatie.

De respons van de enquête bij de bedrijven is 22. Dit aantal is statistisch niet te vergelijken met de resultaten van de woonkernen Moerdijk, de andere pilotgebieden en de controlegroep. Toch bieden deze gegevens op hoofdlijnen inzicht in de kennis, houding en gedrag van een aantal medewerkers op het Industrierrein Moerdijk.

Karakteristieken Industrierrein Moerdijk

De karakteristieken van de respondenten op het bedrijventerrein wijken af van de resultaten van de woonkernen Moerdijk, de andere pilotgebieden en het landelijke controlegebied. Ondanks dat het statistisch niet te vergelijken is, biedt het interessante bevindingen. De respondenten op het Industrierrein vallen in de werkende bevolkingsgroep wat automatisch een lagere gemiddelde leeftijd oplevert dan in de andere gebieden.

- De gemiddelde leeftijd van de responsgroep van de bedrijven is 41 jaar. Voor deze leeftijdscategorie is kenmerkend dat zij jongere kinderen hebben.
- De eigen waardering van de gezondheid ligt bij de medewerkers van het bedrijventerrein hoog. Feitelijk voelen alle respondenten zich goed tot uitstekend en zonder lichamelijke beperking¹⁵.

Kennis

De mate waarin de medewerkers beschikken over informatie ten aanzien van noodsituaties is laag. 46% geeft aan het (helemaal) oneens te zijn met de stelling 'ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving'. 41% van de medewerkers weet wat te doen tijdens een noodsituatie en het is voor 50% van hen duidelijk wat zij van de hulpdiensten kunnen verwachten. Ondanks dat dit nog niet hele hoge percentages zijn, is het aangegeven kennisniveau bij de medewerkers aanzienlijk hoger ten aanzien van voorbereiding en weten wat te doen bij noodsituaties. 45% van de medewerkers geeft aan behoefte te hebben aan meer informatie. Dit is aanzienlijk lager dan de andere gebieden met uitzondering van de Veluwe. Dit is weer te verklaren doordat op de Veluwe recreanten zijn geënquêteerd en voor deze groep de Veluwe niet de vaste verblijfplaats is, wat de informatiebehoefte minder maakt.

¹⁵ Één respondent geeft desondanks aan alleen te kunnen lopen met hulp, krukken of rollator en twee respondenten hebben hulp nodig bij wassen. Door het lage aantal respondenten levert dit direct een hoog percentage op.

Houding

Het verschil aan behoefte aan informatie bij de medewerkers is deels te verklaren doordat bij de bedrijven op het bedrijventerrein informatie beschikbaar is over calamiteiten en wat te doen indien er een calamiteit zich voordoet.

De houding ten aanzien van rollen voor en tijdens noodsituaties levert eveneens bij de medewerkers een ander beeld op dan bij de andere respondenten.

De medewerkers geven de bedrijven een aanzienlijk rol in het:

- Informeren tijdens noodsituaties: 41%
- Voorbereiding treffen op noodsituaties: 77%
- Hulpverlening tijdens noodsituaties: 50%

Het percentage dat van plan is voorbereidingen te treffen is in alle gebieden laag. 18% van de medewerkers geeft aan dat de planning is dat er voorbereidingen getroffen worden en dit is ook laag. De voornaamste reden om niet te gaan voorbereiden voor de medewerkers is dat de voorbereidingen al getroffen zijn. Bij de andere gebieden worden vaak andere redenen genoemd om geen voorbereidingen te treffen: respondenten achten de kans dat zich echt een noodsituatie zal voordoen gering en weten niet waarop en hoe voor te bereiden.

De top drie aan acties die de medewerkers gaan nemen zijn: informatie inwinnen, zichzelf en anderen helpen en de hulpdiensten inschakelen. Deze zijn niet opvallend anders dan in de andere gebieden.

Gedrag/voorbereiding

Het gedrag van medewerkers ten tijde van een noodsituatie is de beste indicator voor de mate van zelfredzaamheid (of het gebrek daaraan). Het is daarom van belang te bezien hoe medewerkers zich in het verleden hebben gedragen in een noodsituatie. Van de medewerkers van het bedrijventerrein geeft 36% aan eerder een (dreigende) noodsituatie te hebben meegemaakt. Van deze groep heeft 25% zichzelf in veiligheid gebracht en 63% hoefde niet in veiligheid gebracht te worden.

Voor wat betreft toekomstige noodsituaties achten de medewerkers van het bedrijventerrein zich aanzienlijk beter voorbereid (36% (helemaal) mee eens) dan de andere gebieden. De betere voorbereiding aan de kant van het bedrijventerrein blijkt ook uit de hogere score op reeds genomen maatregelen:

- De mate waarin medewerkers (91%) een EHBO-pakket in huis hebben gehaald.
- De mate waarin door de respondenten zelf informatie is opgezocht ligt hoger bij de medewerkers. 32% heeft informatie opgezocht waarbij bedrijfsnoodplannen, informatie over de dreigende griep пандеміe en wettelijke regelgeving werd aangegeven als onderwerp.

- De mate waarin een vluchtplan (36%) is opgesteld en hiermee is geoefend (41%).
- De mate waarin medewerkers een EHBO cursus gevolgd (41%) hebben en een diploma EHBO (36%) of BHV (36%) bezitten.

3.8 Beelden van professionals

Binnen Moerdijk zijn gesprekken gevoerd met professionals die veiligheid in hun takenpakket hebben en die zich uit hoofde van die functie richten op de medewerkers van het industrieterrein Moerdijk als ook op de omwonende burgers.

De meningen zijn verdeeld of de burger zelfredzaam is of niet. Veelal zijn deze meningen gebaseerd op onderbuikgevoelens en heeft men geen ervaring met noodsituaties en de zelfredzaamheid van burgers.

Een aantal geïnterviewde professionals geeft aan dat de werknemers op het industrieterrein wel zelfredzaam zijn zodra er een incident gebeurt op het werk. Veel medewerkers hebben een BHV of EHBO opleiding omdat er in ploegendiensten wordt gewerkt. Tijdens elke ploegdienst dienen medewerkers werkzaam te zijn met een EHBO en BHV diploma. Deze rolatie aan medewerkers maakt het noodzakelijk dat veel medewerkers een BHV en EHBO diploma hebben. Daarnaast zijn er calamiteitenplannen opgesteld. Of de medewerkers ook zelfredzaam zijn in hun thuissituatie is niet tijdens de interviews duidelijk geworden. In ieder geval kan uit de antwoorden van de vragenlijst worden opgemaakt dat meer respondenten van het Industrieterrein hebben aangegeven zichzelf en anderen te kunnen redden dan de burgers in de woonwijken .

De geïnterviewde professionals geven weer dat zodra er incidenten plaatsvinden op het Industrieterrein, bijvoorbeeld een brand, de burgers massaal naar het Industrieterrein toe komen. Uit de resultaten van de vragenlijst blijkt dat de burgers deze incidenten (brand en het vrijkomen van gevaarlijke stoffen) zien als risico's van de omgeving, maar zodra het zich daadwerkelijk voordoet, zoeken zij het risico juist op. Zij zien het als een "avondje uit".

De bedrijven op het industrieterrein informeren de burgers over de risico's tijdens de open dagen. Daarnaast is er op initiatief van Shell een burenrraad ingesteld. In deze burenrraad zitten vertegenwoordigers van verschillende stadsraden. Deze burenrraad is het communicatiekanaal van de bedrijven naar de burgers. De bedrijven zien het niet als hun primaire taak om burgers te informeren over de risico's en hoe te handelen. De regie hiervan dient bij de overheid te liggen.

Interessant is dat de gemeente juist aangeeft dat er een duidelijke taak bij de bedrijven ligt. De gemeente richt haar activiteiten op het bevorderen van zelfredzaamheid van burgers die minder zelfredzaam zijn. Vanuit de gemeente worden oefeningen met verminderd zelfredzamen uitgevoerd en wordt contact onderhouden met de bedrijven op het bedrijventerrein (of via het Havenschap). Voor de voorlichting en voorbereiding van de 'gewone' burger sluit de gemeente zich aan bij de landelijke voorlichting en maatregelen. Het uitgangspunt hierbij is dat de noodzaak om minder zelfredzamen te informeren groter is. De behoefte om inzicht te krijgen in de verminderd zelfredzamen in de regio is groot, dit blijkt ook uit de volgende citaten van twee respondenten: *"een actuele lijst met verminderd zelfredzamen is nodig"* en *"maak kenbaar dat je verminderd zelfredzaam bent, plak het op de deur"*.

Het Industrierrein werkt intensief samen met de regionale brandweer. Oefeningen vinden plaats op het terrein en er is gezamenlijk een inventarisatie gemaakt van middelen op het Industrierrein die ingezet kunnen worden tijdens noodsituaties in de omgeving Moerdijk. De kennis die bij bedrijven op het industrierrein aanwezig is over brand en het vrijkomen van gevaarlijke stoffen, is men bereid in te zetten ook buiten het Industrierrein Moerdijk.

4 Nulmeting Veluwe

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de bevindingen, analyse en conclusies weergegeven voor het pilotgebied Veluwe. Daartoe is de volgende opzet gehanteerd:

- een korte beschrijving van het pilotgebied (4.2)
- de karakteristieken van de responsgroep (4.3)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot kennis (4.4)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot houding (4.5)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot gedrag/voorbereiding (4.6)
- een weergave van de beelden van de professionals op basis van de interviews (4.7)

Voor een uitgebreide weergave van alle antwoorden zie het tabellenboek.

4.2 Beschrijving Pilot-gebied Veluwe

De Veluwe is het grootste laaglandnatuurterrein van noordwest-Europa en meet ongeveer 1000 km². De bevolking concentreert zich historisch gezien vooral aan de randen van de Veluwe waar dorpen ontstonden die leefden van de landbouw. Deze kernen zijn in de afgelopen decennia sterk gegroeid en de grootste plaatsen langs de Veluwe zijn Apeldoorn, Arnhem en Ede. Het toerisme is op de Veluwe sterk ontwikkeld.

De bossen en heiden op de Veluwe vormen een risico, gezien de kans op natuurbranden. Woningen, dorpen en vakantieparken in die gebieden kunnen door de brand worden bedreigd (www.risicokaart.nl).

24 april 2009

Assel - De brandweer in Noord-Oost Gelderland is vrijdagmiddag massaal uitgerukt vanwege een grote bosbrand op de Veluwe. Dit heeft een woordvoerder van de brandweer bevestigd. De brand die rond 13.00 uur werd opgemerkt woedt in de bossen bij Hoog Soeren en het plaatsje Assel. De brandweer kon rond 14.00 uur het sein brandmeester geven.

De brand heeft een gebied van 3.5 hectare verwoest. De brandweer heeft voor het blussen 150 man ingezet. De brandweer zal de komende uren nog aanwezig zijn om na te blussen en om in de gaten te houden of de brand niet weer opblaait. Het grootste gedeelte wat is afgebrand betreft heide en een klein stuk bos.

Over de oorzaak van de brand is nog niets bekend. Het treinverkeer tussen Apeldoorn en Amersfoort werd vanwege de brand tijdelijk stilgelegd.

4.3 Karakteristieken responsgroep

Het aantal respondenten op de enquête in dit pilotgebied bedraagt 197 personen. Aangezien de karakteristieken van deze groep van invloed kunnen zijn op de bevindingen (in relatie tot de landelijke controlegroep), is

de responsgroep onderstaand kort toegelicht. Daarbij gaat het om de volgende karakteristieken:

Geslacht, leeftijdsopbouw en kinderen (vraag 26, 27, 30a)

Van de 197 respondenten op de Veluwe is 61% man en 39% vrouw. De gemiddelde leeftijd van deze respondenten is 46 jaar. In vergelijking met de landelijke controlegroep (58 jaar) is dat gemiddelde jong. Echter, de gemiddelde leeftijd van de gehele Nederlandse bevolking volgens het CBS is 38,7 jaar (peildatum 2005)¹⁶. Van de 197 respondenten heeft 9% kinderen in leeftijdscategorie 0 tot en met 11 jaar en 15% heeft kinderen tussen de 12 en 18 jaar.

Herkomst van de respondenten

Op de Veluwe zijn naast de bewoners ook veel recreanten aanwezig. Deze laatste groep vormt met name in de weekenden en vakanties een groot deel van de populatie op de Veluwe. De enquête is afgenomen in de zomervakantie, waardoor er bewoners en recreanten op de Veluwe zijn geïnterviewd. Bij aanvang van ieder interview is de vraag gesteld of het een bewoner of recreant betrof. Indien een recreant geïnterviewd werd, is gevraagd aan de respondent om de vragen uit de enquête te betrekken op het pilotgebied Veluwe en niet op de thuissituatie. Van de 197 respondenten is bekend van ongeveer de helft waar ze woonachtig zijn. Het adres van de respondenten is in het onderzoek alleen bekend geworden indien de respondent informatie wilt ontvangen over het onderzoek. Hierdoor is niet van iedere respondent op de Veluwe weer te geven waar zij woonachtig zijn. 44 respondenten van de 197 wonen in een gemeente die deel uitmaakt van de Veluwe en 56 respondenten wonen elders in het land. Daar waar er significante verschillen zijn tussen de antwoorden van deze twee groepen is dit in navolgende paragrafen aangeduid.

Opleidingsniveau (vraag 31)

Het opleidingsniveau van de respondenten ligt aanzienlijk lager dan de controlegroep. Het aantal respondenten dat aangeven een HBO of wetenschappelijk opleiding te hebben afgerond ligt 25% lager dan bij de controle groep. Ook ten opzichte van de andere pilotgebieden scoort de Veluwe beduidend lager. Een mogelijke verklaring voor deze score is gelegen in de wijze van enquêteren. Alleen op de Veluwe zijn de enquêtes mondeling afgenomen. De respondenten zijn persoonlijk op straat benaderd en dit heeft er waarschijnlijk voor gezorgd dat de diversiteit aan opleidingsniveau van de respondenten groter is. Bij de overige pilotgebieden is gevraagd aan respondenten om de vragenlijst via internet in te vullen. Hoger opgeleiden hebben voornamelijk het initiatief genomen om de vragenlijst in te vullen op internet of een hardcopy vragenlijst op te vragen en terug te sturen. Dit beeld wordt ondersteund door andere onderzoeken. Op de website van het ministerie van Algemene Zaken¹⁷ staat

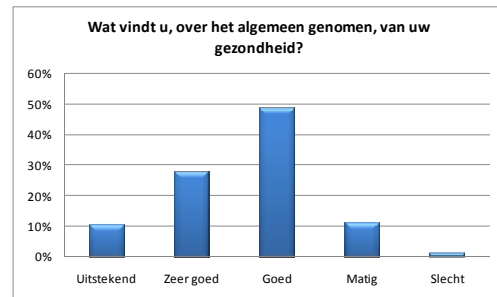
¹⁶ Bron: <http://nl.wikipedia.org/wiki/leeftijd>

¹⁷ Bron: http://www.communicatieplein.nl/Begrippenlijst/S/Selectieve_respons

onder andere weergegeven dat “uit onderzoek is gebleken dat lager opgeleiden minder snel geneigd zijn aan onderzoek deel te nemen dan hoger opgeleiden”. De hoger opgeleiden (HBO en WO) vormen volgens het CBS 27% van de beroepsbevolking (peildatum 2008).¹⁸

Gezondheidskenmerken (vraag 21, 22)

Van de responsgroep geeft 13% aan de eigen gezondheid matig tot slecht te vinden. Van de controlegroep betreft dit 15%. Daarnaast geeft 8% aan een lichamelijke beperking te hebben zoals het lopen met rollator of krukken. 5% heeft een gehoorprobleem.

Woonsituatie (vraag 28,29,30)

De woonsituatie van de respondenten in de Veluwe wijkt af van de controlegroep. Van de respondenten woont 52% in een huurhuis ten opzichte van 20% in de controlegroep. Zowel in het pilotgebied als de controlegroep woont het merendeel van de respondenten zelfstandig (86% respectievelijk 88%). Met betrekking tot de samenstelling van het huishouden geeft 24% van de respondenten aan alleen te wonen, versus 26% van de controlegroep. Zie voor een gedetailleerdere samenstelling van het huishouden het tabellenboek.

Sociale participatie(vraag 33)

Van de respondenten is 45% actief in een sociaal netwerk zoals buurt-, sport-, vrijwilligers, politieke- of religieuze verenigingen. 46% geeft aan in geen enkele vorm sociaal actief te zijn en 9% doet iets anders. Het belangrijkste vorm van sociale participatie zijn de sportvereniging (29%).

4.4 Indicator: Kennis

Onder de indicator kennis wordt verstaan de risicoperceptie van de burgers over noodsituaties. Deze risicoperceptie wordt beïnvloed door de volgende factoren:

1. Perceptie van en eerdere ervaring met noodsituaties (vraag 1, 4)
2. Inschatting van kans en ernst van noodsituaties (vraag 2, 3)
3. Beschikbaarheid van informatie (vraag 6b, 8b, 9b)
4. De informatiebehoefte (vraag 18a, 18b)

¹⁸ Bron: <http://statline.cbs.nl/> - beroepsbevolking; behaalde onderwijs naar herkomst geslacht en leeftijd.

26 procent heeft ervaring met noodsituaties

Ad 1. Perceptie van en ervaring met eerdere noodsituaties (vraag 1,4)

Op de vraag “Welke van dit soort noodsituaties kunnen in uw leefomgeving plaatsvinden” (vraag 1) zijn door de respondenten de volgende situaties het meest genoemd:

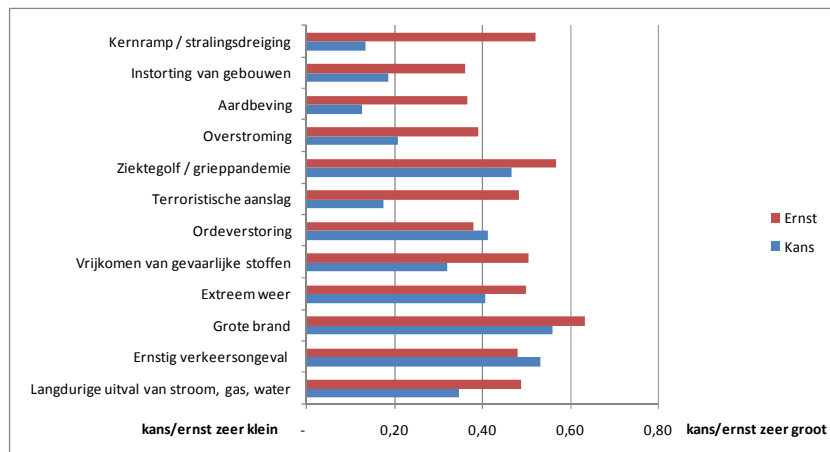
- a. (Bos)brand
- b. Verkeersongeval
- c. Wateroverlast

Opvallend is dat de noodsituatie (bos)brand bijna door de helft van de respondenten is genoemd. De andere noodsituaties zijn aanzienlijk minder vaak geantwoord.

De mate waarin de respondenten (naar eigen zeggen) zelf een noodsituatie hebben meegemaakt is 26% (landelijke controlegroep 31%). De noodsituaties die de respondenten voornamelijk hebben meegemaakt zijn een verkeersongeval, brand of overstrooming. De ervaringen en de perceptie ten aanzien van de aard van noodsituaties komen daarmee overeen.

Ad 2. Inschatting van de kans en ernst van noodsituaties in uw leefomgeving (vraag 2, 3)

In onderstaande grafiek is zowel de kans als de ernst voor diverse mogelijke noodsituaties weergegeven. De scores geven deze kans en ernst aan op een schaal van 0 (zeer klein) tot 1 (zeer groot).

Van alle typen noodsituaties wordt de kans dat deze zich daadwerkelijk voordoet het hoogst ingeschat voor een grote brand (56% ten opzichte van 38% in het controlegebied). Tevens wordt de kans op een ernstig verkeersongeval, extreem weer en ordeverstoring op de Veluwe hoger ingeschat dan in het controlegebied. Opvallend is dat de respondenten de ernst van noodsituaties structureel lager inschatten vergeleken met het controlegebied. Zie het tabellenboek voor deze vergelijking.

Ad 3. Beschikbaarheid van informatie (vraag 6b, 8b, 9b)

De mate waarin de responsgroep beschikt over informatie ten aanzien van noodsituaties is gemiddeld. 49% geeft aan (helemaal) oneens te zijn met de stelling ‘ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving’. 26% van de responsgroep weet wat te doen tijdens een

noodsituatie en het is voor 31% van de respondenten duidelijk wat zij van de hulpdiensten kunnen verwachten. De controlegroep laat een zelfde patroon zien. De controlegroep scoort hier respectievelijk 42%, 22% en 36%.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/ geen mening
Ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving (6b)	2%	18%	24%	41%	8%	8%
Ik weet wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving (8b)	2%	24%	37%	25%	6%	6%
Het is mij duidelijk wat ik van de hulpdiensten kan verwachten tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving (9b)	6%	25%	39%	21%	3%	7%

37 procent heeft behoefte aan informatie

Ad 4. De informatiebehoefte (vraag 18a, 18b)

Van de responsgroep heeft slechts 37% behoefte aan (meer) informatie over de voorbereiding op mogelijke noodsituaties in zijn/haar leefomgeving. Dit is de laagste score van alle pilotgebieden (van de controlegroep heeft 65% behoefte aan informatie).

Op de open vraag aan welke informatie de behoefte zich richt, zijn onderstaande antwoorden het meest gegeven:

- Handelingsperspectieven
- Algemene informatie (telefoonnummers)
- Informatie ten aanzien van risico's in mijn leefomgeving

Bovenstaande antwoorden zijn ongeveer even vaak gegeven door de respondenten op de Veluwe.

4.5 Indicator: Houding

De indicator 'houding' betreft de mate waarin burgers bereid zijn tot het treffen van voorzorgsmaatregelen, het ondernemen van actie en de verwachtingen ten aanzien van de overheid. De houding van burgers is gemeten aan de hand van de volgende factoren:

- De taakverdeling tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties (vraag 5)
- Het belang van informatie (vraag 6a,7a,8a,9a)
- De bereidheid tot voorbereidende maatregelen (16a, 16c)
- De vermeende acties tijdens een noodsituatie (19)

Ad 1. De taakverdeling tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties (vraag 5)

In onderstaande tabel zijn de antwoorden weergegeven van de respondenten ten aanzien van de volgende vraag: “Wie moet volgens u de volgende taken uitvoeren tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties in uw leefomgeving?”¹⁹

	Gemeente / Overheid	Hulpdiensten	Bedrijven	Ikzelf	Buurbewoners	Weet niet/ geen mening
Informeren vooraf over noodsituaties	93%	52%	17%	10%	8%	2%
Vorbereidingen treffen op noodsituaties	78%	68%	38%	44%	19%	3%
Snel ter plaatse zijn bij noodsituaties	21%	94%	7%	7%	6%	2%
Hulpverlening tijdens noodsituaties	31%	94%	31%	44%	40%	1%

De responsgroep legt met name bij de gemeente en de hulpdiensten de taak neer om hen te informeren over en voorbereidingen te treffen op noodsituaties. Als het gaat om het snel ter plaatse zijn en de hulpverlening tijdens een noodsituatie is dit volgens de respondenten met name een taak voor de hulpdiensten (politie, brandweer en ambulance). 31% van de respondenten geeft aan dat bedrijven ook een taak hebben bij hulpverlening (ten opzichte van 11% van de respondenten uit het controlegebied).

Ten aanzien van de taak om voorbereidingen te treffen, legt 44% deze taak bij zichzelf neer. Aanvullend daarop vindt de responsgroep dat zichzelf (44%) en de buurbewoners (40%) een taak hebben in de hulpverlening tijdens een noodsituatie (naast de hulpdiensten). Deze resultaten die een belangrijke indicator vormen voor de houding ten aanzien van zelfredzaamheid liggen op ongeveer hetzelfde niveau als de controlegroep met een score van 40% op ikzelf en 41% buurbewoners.

Ad 2. Het belang van informatie (vraag 6a,7a,8a,9a)

Op alle stellingen met betrekking tot het belang dat aan informatie wordt gehecht, antwoorden de respondenten in grote mate instemmend.

Het belang dat aan informatie wordt gehecht, is groot

¹⁹ De respondenten konden meerdere antwoorden aankruisen.

Onderstaand zijn de stellingen opgesomd met daarbij het percentage respondenten dat het (helemaal) eens was:

- Het is belangrijk voor mij om te weten welke mogelijke noodsituaties zich in mijn leefomgeving voor kunnen doen: 73%
- Het is belangrijk voor mij om te weten hoe ik me kan voorbereiden op een mogelijke noodsituatie in mijn leefomgeving: 68%
- Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving: 72%
- Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik van de hulpdiensten kan verwachten tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving: 68%

Op basis van deze percentages kan worden geconstateerd dat een ruime meerderheid van de respondenten belang hecht aan deze typen van informatie. Daarbij dient echter te worden opgemerkt dat het belang dat de respondenten uit de Veluwe hechten aan deze informatie structureel minder is in vergelijking tot de controlegroep.

88 procent is niet van plan voorbereidingen te treffen

Ad 3. De bereidheid tot voorbereidende maatregelen (16a, 16c)

Van alle respondenten geeft 12% aan om van plan te zijn binnenkort voorbereidingen te treffen voor een mogelijke noodsituatie. Dit is de laagste score van alle pilotgebieden en 15% minder dan de controlegroep (27%). Dat betekent dat de overige 88% niet van plan is iets te doen. De redenen om *geen* voorbereidingen te treffen, zijn samengevat in drie punten:

- a. Ik zie geen noodzaak en schat de kans dat iets gebeurt klein in.
- b. Ik heb er niet eerder over nagedacht.
- c. Ik weet niet op wat en hoe voor te bereiden.

De respondenten op de Veluwe gaan dus vooral geen voorbereidingen treffen omdat zij hier geen noodzaak voor zien.

Ad 4. De vermeende acties tijdens een noodsituatie (19)

De laatste (open) vraag die is gerelateerd aan de indicator 'houding' betreft de volgende: "*Welke acties zou u ondernemen bij een (dreigende) noodsituatie in uw leefomgeving? Graag de eerste drie acties benoemen*".

De antwoorden geven een beeld van wat de respondenten denken te gaan doen. De top drie van genoemde acties is als volgt:

- a. Hulpdiensten inschakelen.
- b. Het in veiligheid brengen van mijzelf en anderen
- c. Afhankelijk van de situatie.

In verhouding wordt de actie het inschakelen van hulpdiensten het vaakst geantwoord. Vervolgens geeft een aanzienlijk deel van de respondenten aan zichzelf en anderen in veiligheid te brengen..

4.6 Indicator: Gedrag/Vorbereiding

De voorgaande indicatoren *kennis* en *houding* zijn randvoorwaardelijk voor het gedrag dat een burger vertoont ten tijde van een noodsituatie. Daarnaast wordt het gedrag bepaald door de competenties en handelingsperspectieven die burgers ervaren. In deze paragraaf zijn de resultaten op de indicator gedrag weergegeven waarbij ook de competenties en handelingsperspectieven zijn meegenomen. Onder de indicator gedrag wordt hier verstaan: de mate waarin burgers daadwerkelijk acties treffen of getroffen hebben.

Het gedrag van burgers is gemeten aan de hand van de volgende factoren:

1. Gedrag tijdens een eerdere noodsituatie (vraag 4c,d en e)
2. De mate waarin en hoe burgers zich hebben voorbereid (vraag 7b, 11, 12, 13, 14, 15, 16b, 17 en 25)
3. De competenties en gedragingen van de burgers (10, 18c,23 en 24)

Ad1. Gedrag tijdens een eerdere noodsituatie (vraag 4c,d en e)

De kern van zelfredzaamheid is gelegen in het uiteindelijke gedrag dat burgers vertonen tijdens een (dreigende) noodsituatie. Van alle respondenten voor het pilotgebied Veluwe heeft 26 procent ooit een noodsituatie meegemaakt.

Op de open vraag “Wat heeft u vervolgens gedaan” antwoordt deze 26 procent dat zij:

- a. Ik heb niets gedaan, afgewacht.
- b. Hulpdiensten ingeschakeld.
- c. Zelf maatregelen genomen.

Een kleine meerderheid van de respondenten heeft aangegeven niets gedaan te hebben na het plaatsvinden van een noodsituatie.

Van deze groep was het voor een derde deel (35%) *niet* nodig om in veiligheid te worden gebracht. Zij die wel in veiligheid werden gebracht deden dat hoofdzakelijk zelf (33%) of door hulpdiensten (22%). De overige 10% is op een andere wijze in veiligheid gebracht.

Ad 2. De mate waarin en hoe burgers zich hebben voorbereid (vraag 7b, 11, 12, 13, 14, 15, 16b, 17 en 25)

15 procent is voorbereid

Slechts 15% van de responsgroep is het (helemaal) eens met de stelling dat zij voorbereid zijn op een mogelijke noodsituatie. Het grootste deel is het hiermee (helemaal) oneens (42%). Ondanks deze lage mate van voorbereiding geeft slechts 12% aan binnenkort voorbereidingen te willen treffen (zie vorige paragraaf). Bij respondenten die wel voorbereidingen hebben getroffen, betreft dit vooral brandspecifieke voorbereidingen (brandblusser, deken, rookmelder) en het in huis halen van praktische voorwerpen (zoals zaklampen, radio's op batterijen etc.).

Overigens geeft 46% van alle respondenten in de Veluwe aan spullen in huis te hebben gehaald. Dat is 31% meer dan de groep die het (helemaal) eens is met de stelling voorbereid te zijn. Daarnaast is het 13% meer dan de controlegroep. Het type noodsituaties waarop men het meest is voorbereid, zijn:

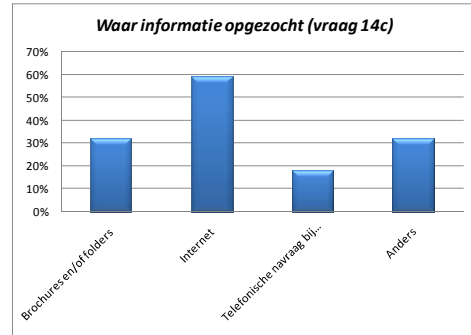
- Langdurige uitval van stroom, gas, water
- Grote brand

Daarnaast heeft 25% van de responsgroep met anderen gesproken over noodsituaties waarvan het merendeel (67%) met familie/vrienden.

11 procent heeft zelf informatie opgezocht

Wat opvalt is de grote discrepantie tussen houding en gedrag voor wat betreft het *zelf* zoeken naar informatie ter voorbereiding op mogelijke noodsituaties in de leefomgeving. Slechts 11% heeft informatie opgezocht waarbij het ging om informatie over specifieke onderwerpen (brand, ziektes, watersnood, rampenbestrijding) of gemeentelijke informatie.

De respondenten uit de Veluwe lijken ook opvallend weinig behoefte te hebben aan informatie. Slechts 37% heeft aangegeven behoefte te hebben aan (meer) informatie over de voorbereiding op mogelijke noodsituaties. Dit is de laagste score van alle pilotgebieden en 11% minder dan de controlegroep). Van de 11% die wel zelf informatie hebben opgezocht, is dit voornamelijk via brochures/folders en internet gedaan.

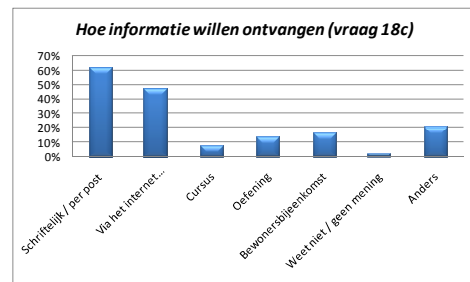

58 procent denkt zichzelf te kunnen redden

Ad 3. De competenties en gedragingen van de burgers (10, 23 en 24)

Van de responsgroep is 58% het (helemaal) eens met de stelling dat zij zichzelf kunnen redden tijdens een noodsituatie in de leefomgeving. Dit percentage is het hoogste ten opzichte van de andere pilotgebieden (m.u.v. het bedrijventerrein Moerdijk). Daarnaast heeft 25% een EHBO diploma en 17% een BHV diploma. Deze hoge mate van verwachte zelfredzaamheid kan een verklaring vormen voor de lage mate van voorbereiding (13%), de lage mate van informatievergaring (11%) en de relatief lage behoefte aan extra informatie (37%).

De 37 procent van de responsgroep die heeft aangegeven wel meer informatie te willen ontvangen over de voorbereidingen op mogelijke noodsituaties geeft de voorkeur aan schriftelijke post of communicatie via het internet.

4.7 Beelden van professionals

Op de Veluwe zijn diverse professionals geïnterviewd: gemeente, recreatieparken, politie en de veiligheidsregio. Een deel van deze professionals neemt deel aan de Commissie Risicobeheersing Natuurbrandbestrijding Veluwe (CRNV). Deelnemende partijen zijn onder andere: Brandweer, Politie, Groenbeheerders, Recron, Bosschap, Defensie, Provincie en Staatsbosbeheer.

De professionals verwachten dat de burgers in grote mate zelfredzaam zullen zijn. Daarbij vinden zij het wel belangrijk om duidelijke instructies te geven, rechtstreeks aan de personen in de noodsituatie. Op de Veluwe is bewust gekozen om de burgers niet te informeren over risico's en hoe

hierop voor te bereiden. Er vindt passieve communicatie plaats via een website waar burgers en bedrijven informatie kunnen vinden over de droge gebieden. Zodra er bosbranden en andere incidenten plaatsvinden in openbare gebieden of omheinde recreatiegebieden worden de burgers gericht geïnformeerd. Deze informatieverstrekking vindt veelal op persoonsniveau plaats door middel van directe instructies. Deze aanpak vinden de geïnterviewden in recreatiegebieden goed werken. In het verleden is gebleken dat bredere communicatie over bijvoorbeeld bosbranden leidt tot copy-cat gedrag: mensen komen op ideeën en gaan zelf ook een brandje stichten.

De geïnterviewde professionals geven aan dat de werknemers in de recreatiegebieden op de Veluwe zijn voorbereid op noodsituaties (calamiteitenplannen, cursussen gevolgd, noodaggregaten, afspraken met water en elektriciteitsbedrijf) en kennen het gebied goed. Indien er zich incidenten voordoen, werken zij nauw samen met de hulpdiensten. De samenwerking is wel gegroeid, voorheen namen de hulpdiensten de regie volledig over en dit bleek niet altijd het juiste effect te hebben. In deze samenwerking is het nog steeds niet altijd duidelijk wie welke beslissing neemt of dient te nemen: wie neemt bijvoorbeeld het besluit tot evacuatie of wat is de meest effectieve manier om de brand te blussen in dat gebied.

Het verschil tussen bewoner en recreant ervaren de professionals niet als het gaat om zelfredzaamheid, behalve als het gaat om de bekendheid met het gebied. Daarbij verwacht men niet dat maatregelen waarmee recreanten bekend worden gemaakt met het gebied, zoals met vluchtroutes en noodplannen, helpen om de zelfredzaamheid te vergroten. “Zodra je in een hotel slaapt, checken de meeste Nederlanders niet de vluchtroute en nooduitgang en nemen ze tijdens een noodsituatie gewoon de route hoe ze binnen gekomen zijn”. Of het nu burgers of recreanten betreft de geïnterviewde professionals geven aan dat tijdens een noodsituatie aan beide doelgroepen duidelijke instructies dienen te worden gegeven.

Er is geen specifieke aandacht voor de minder zelfredzamen in recreatiegebieden. De recreatiehouders ervaren juist dat deze groep op vakantie zich voorbereidt en zich vervolgens kan redden.

5 Nulmeting Zeeland

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de bevindingen, analyse en conclusies weergegeven voor het pilotgebied Zeeland (gehele provincie Zeeland). Daartoe is de volgende opzet gehanteerd:

- een korte beschrijving van het pilotgebied (5.2)
- de karakteristieken van de responsgroep (5.3)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot kennis (5.4)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot houding (5.5)
- de bevindingen en analyse met betrekking tot gedrag/voorbereiding (5.6)
- een weergave van de beelden van de professionals op basis van de interviews (5.7)

5.2 Beschrijving Pilot-gebied Zeeland

Provincie Zeeland grenst aan de Nederlandse provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant en de Belgische provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en (voor een klein stuk) Antwerpen. Zeeland telt 381.369 inwoners, bestuurlijk centrum van de provincie is de hoofdstad Middelburg.

Zeeland kent een aantal risico's die groter zijn in vergelijking met andere delen in Nederland. Dit komt door onder andere de ligging, de gevestigde industrieën en het transport van gevaarlijke stoffen.

De industriegebieden bij Vlissingen, Borssele en in de kanaalzone van Gent naar Terneuzen verhogen de kans op incidenten en noodsituaties. Hiernaast valt Zeeland onder de invloedssfeer van de industriegebieden en havens van Antwerpen, Gent, Zeebrugge en Bergen op Zoom. Door de industriegebieden is intensief vervoer van gevaarlijke stoffen over de weg, het spoor, door pijpleidingen en over het water. De Westerschelde en het Schelde-Rijnkanaal zijn belangrijke en intensief bevaren verkeersaders voor het vervoer van gevaarlijke stoffen. Zeeland is hiermee na regio Rotterdam-Rijnmond het tweede risicogebied voor ongevallen met gevaarlijke stoffen.

De vijf kerncentrales die in de directe leefomgeving staan van Zeeland (één in Borssele en vier dicht bij de grens in het Belgische Doel) vormen tevens een risico.

Een ander risico voor de provincie Zeeland is een overstroming. Zeeland ligt onder de zeespiegel en is kwetsbaar door de vele kanalen en rivieren. Het is niet alleen de dreiging uit de zee, er is tevens een dreiging door de beperking van hemelwaterafvoer via rivieren en kanalen, met name vanuit België. Nu het klimaat verandert, de zeespiegel stijgt en het vaker en harder regent is waterdreiging weer een aanzienlijk realistisch risico voor de Provincie Zeeland geworden.

5.3 Karakteristieke responsgroep

Het aantal respondenten op de enquête in dit pilotgebied betreft 96 personen. Aangezien de karakteristieken van deze groep van invloed kunnen zijn op de bevindingen (in relatie tot de landelijke controlegroep), is de responsgroep onderstaand kort toegelicht. Daarbij gaat het om de volgende karakteristieken:

Geslacht, leeftijdsopbouw en kinderen (vraag 26, 27, 30a)

Van de 96 respondenten is 56% man en 44% vrouw. De gemiddelde leeftijd van deze respondenten ligt met 58 jaar hoog. Ook de landelijke controlegroep is met gemiddeld 58 jaar oud. De gemiddelde leeftijd in Nederland (in 2005) is 38,7 jaar²⁰. Van de respondenten uit Zeeland heeft 11% kinderen in de leeftijdsklasse van 0 tot en met 11 jaar en 6% in de leeftijdsklasse 12 tot en met 18 jaar.

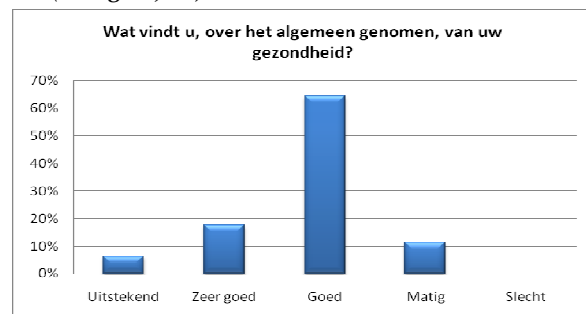
Opleidingsniveau (vraag 31)

Het opleidingsniveau van de respondenten in dit pilotgebied ligt redelijk hoog. 31% geeft aan een HBO/WO opleiding te hebben afgerond²¹. De controlegroep toont een iets grotere groep met 45%. Van de responsgroep in Zeeland heeft een aanzienlijk deel MAVO (20%) als hoogst genoten opleiding in vergelijking met de controlegroep (7%).

Gezondheidskenmerken (vraag 21, 22)

Van de responsgroep geeft 11% aan de eigen gezondheid matig tot slecht te beoordelen. Van de controlegroep betreft dit 15%. Daarnaast geeft 15% aan een lichamelijke

beperting te hebben zoals het lopen met een rollator of krukken. Dit percentage kan worden verklaard door de hoge gemiddelde leeftijd.

Woonsituatie (vraag 28, 29, 30)

De woonsituatie van de respondenten in dit pilotgebied komt overeen met de woonsituatie van de landelijke controlegroep. Van de respondenten woont 76% in koophuizen in vergelijking met 79% van de controle groep. De twee afwijkingen met de landelijke controlegroep zijn het percentage

²⁰ Bron: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Leeftijd>

²¹ In 2007 had 31 procent van de 25-64-jarigen in Nederland een diploma in het hoger onderwijs (www.cbs.nl/nlNL/menu/themas/onderwijs/publicaties/artikelen/-archief/2009/2009-2806-wm.htm). Geraadpleegd 30 oktober 2009.

samenwonend/getrouwd met thuiswonende kinderen (19% respectievelijk 32%) en samenwonend/getrouwd zonder thuiswonende kinderen (53% respectievelijk 36%).

Sociale participatie (vraag 33)

Van de respondenten is 47% actief in een sociaal netwerk zoals buurt-, sport-, vrijwilligers-, politieke of religieuze verenigingen. 34% geeft aan in geen enkele vorm actief te zijn en 19% doet iets anders. De controlegroep is iets minder actief: 40% geeft aan niet actief te zijn. En vooral de categorie religieuze vereniging scoort hoger met 26% versus de 15% van de controlegroep. Daarnaast is de responsgroep Zeeland minder actief bij de sportvereniging (18% versus 27%).

5.4 Indicator: Kennis

Onder de indicator kennis wordt verstaan de risicoperceptie van de burgers over noodsituaties. Deze risicoperceptie wordt beïnvloed door de volgende factoren:

1. Perceptie van en eerdere ervaring met noodsituaties (vraag 1, 4)
2. Inschatting van kans en ernst van noodsituaties (vraag 2, 3)
3. Beschikbaarheid van informatie (vraag 6b, 8b, 9b)
4. De informatiebehoefte (vraag 18a, 18b)

Ad 1. Perceptie van en ervaring met eerdere noodsituaties (vraag 1, 4)

Op de vraag “Welke van dit soort noodsituaties kunnen in uw leefomgeving plaatsvinden” (vraag 1) zijn door de respondenten de volgende situaties het meest genoemd:

- a. Overstroming
- b. Vrijkomen gevaarlijke stoffen
- c. Brand

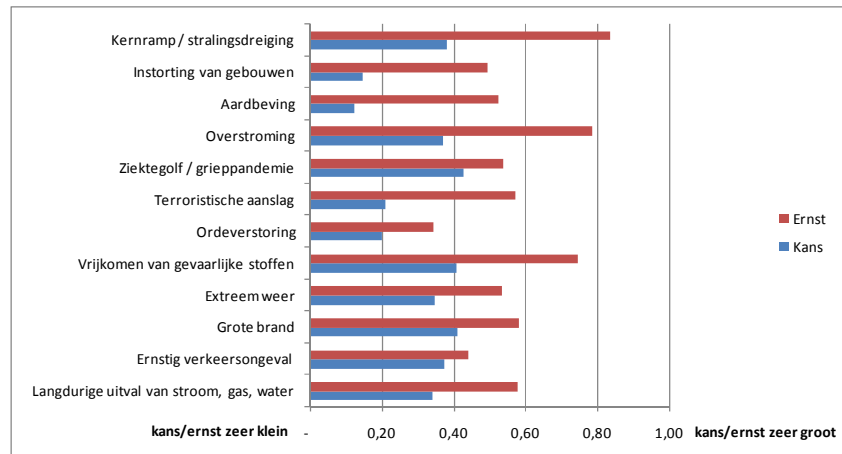
Geen van bovenstaande noodsituaties zijn aanzienlijk vaker genoemd door de respondenten in Zeeland.

34 procent heeft ervaring met noodsituaties

De mate waarin de respondenten (naar eigen zeggen) zelf een noodsituatie hebben meegemaakt ligt iets hoger dan de landelijke controlegroep (34% versus 31%).

Ad 2. Inschatting van de kans en ernst van noodsituaties in uw leefomgeving (vraag 2, 3)

In onderstaande grafiek is zowel de kans als de ernst voor diverse mogelijke noodsituaties weergegeven. De scores geven deze kans en ernst aan op een schaal van 0 (zeer klein) tot 1 (zeer groot).

De responsgroep geeft geen extremen aan in de kans op noodsituaties. Wel schatten ze een groot aantal ongeveer dezelfde kans (rond de 0,4) dat deze noodsituatie in Zeeland kan voorkomen. Dit zijn kernramp/stralingsdreiging, overstroming, vrijkomen van gevaarlijke stoffen, grote brand en een ernstig verkeersongeluk. Tevens staat een deel hiervan niet in de top 3 van ervaringen die de responsgroep heeft met noodsituaties en een deel wel.

De kans op het vrijkomen van gevaarlijke stoffen, een overstroming en een kernramp of stralingsdreiging wordt hoger ingeschat dan in het controlegebied. Met name de kans op een kernramp of stralingsdreiging wordt aanzienlijk hoger ingeschat (38% ten opzichte van 15% in het controlegebied). Opvallend is dat de respondenten de ernst van ordeverstoring, zoals rellen, plundering en vechtpartijen aanzienlijk laag inschatten (34% versus 52% in het controlegebied)

Van alle typen noodsituaties wordt de kans dat deze zich daadwerkelijk voordoet het hoogst ingeschat voor de griep pandemie (43% ten opzichte van 38% in het controlegebied).

Ad 3. Beschikbaarheid van informatie (vraag 6b, 8b, 9b)

De mate waarin de responsgroep beschikt over informatie ten aanzien van noodsituaties is laag. 42% geeft aan (helemaal) oneens te zijn met de stelling 'ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving'. Daarbij valt op dat in vergelijking met de controlegroep (16%), de responsgroep (33%) beter zegt te weten wat die kan doen tijdens een noodsituatie..

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/ geen mening
Ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving (6b)	8%	22%	20%	36%	6%	7%
Ik weet wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving (8b)	3%	33%	29%	21%	5%	8%
Het is mij duidelijk wat ik van de hulpdiensten kan verwachten tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving (9b)	3%	36%	22%	30%	4%	4%

51 procent heeft behoefte aan informatie

Ad 4. De informatiebehoefte (vraag 18a, 18b)

De helft (51%) van de responsgroep heeft behoefte aan (meer) informatie over de voorbereiding op mogelijke noodsituaties in zijn/haar leefomgeving. Op de open vraag op welke informatie de behoefte zich richt, zijn onderstaande antwoorden het meest gegeven:

- a. Handelingsperspectieven
- b. Overzicht risico's
- c. Praktische informatie

De respondenten hebben voornamelijk aangegeven behoefte te hebben aan informatie over handelingsperspectieven.

5.5 Indicator: Houding

De indicator 'houding' betreft de mate waarin burgers bereid zijn tot het treffen van voorzorgsmaatregelen, het ondernemen van actie en de verwachtingen ten aanzien van de overheid. De houding van burgers is gemeten aan de hand van de volgende factoren:

1. De taakverdeling tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties (vraag 5)
2. Het belang van informatie (vraag 6a,7a,8a,9a)
3. De bereidheid tot voorbereidende maatregelen (16a, 16c)
4. De vermeende acties tijdens een noodsituatie (19)

Ad 1. De taakverdeling tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties (vraag 5)

In onderstaande tabel zijn de antwoorden weergegeven van de respondenten ten aanzien van de volgende vraag: “Wie moet volgens u de volgende taken uitvoeren tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties in uw leefomgeving?”²²

	Gemeente / Overheid	Hulpdiensten	Bedrijven	Ikzelf	Buurbewoners	Weet niet/ geen mening
Informeren vooraf over noodsituaties	98%	48%	25%	27%	23%	3%
Vorbereidingen treffen op noodsituaties	79%	66%	45%	53%	29%	6%
Snel ter plaatse zijn bij noodsituaties	28%	92%	15%	17%	16%	2%
Hulpverlening tijdens noodsituaties	47%	91%	36%	53%	49%	4%

De responsgroep legt met name bij de gemeente de taak neer om hen te informeren over en voorbereidingen te treffen op noodsituaties. Als het gaat om het snel ter plaatse zijn en de hulpverlening tijdens een noodsituatie, dan verschuift deze taak naar voornamelijk de hulpdiensten (politie, brandweer en ambulance). Ten aanzien van de taak om *voorbereidingen* te treffen, legt 53% deze taak bij zichzelf neer. Dit is het hoogste percentage van alle pilotgebieden.

Opvallend is ook dat de taak voorbereiding te treffen op noodsituaties in Zeeland meer verspreid ligt dan in het controlegebied. Respectievelijk 53% en 45% van de responsgroep Zeeland vindt dat ook zij zelf en bedrijven voorbereidingen dienen te treffen. Deze score is beduidend hoger dan die in het controlegebied (37% en 27%).

Aanvullend daarop vindt de responsgroep dat zijzelf (53%) en de buurbewoners (49%) een taak hebben in de hulpverlening *tijdens* een noodsituatie (naast de hulpdiensten). Deze resultaten die een belangrijke indicator vormen voor de houding ten aanzien van zelfredzaamheid liggen beduidend hoger dan de landelijke controlegroep (en de overige pilotgebieden) met een score van 40% op ikzelf en 41% buurbewoners.

²² De respondenten konden meerdere antwoorden aankruisen.

Het belang dat aan informatie wordt gehecht, is groot

Ad 2. Het belang van informatie (vraag 6a,7a,8a,9a)

Op alle stellingen met betrekking tot het belang dat aan informatie wordt gehecht, antwoorden de respondenten in grote mate instemmend.

Onderstaand zijn de stellingen opgesomd met daarbij het percentage respondenten dat het (helemaal) eens was:

- Het is belangrijk voor mij om te weten welke mogelijke noodsituaties zich in mijn leefomgeving voor kunnen doen: 87%
- Het is belangrijk voor mij om te weten hoe ik me kan voorbereiden op een mogelijke noodsituatie in mijn leefomgeving: 90%
- Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving: 91%
- Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik van de hulpdiensten kan verwachten tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving: 91%

Op basis van deze percentages kan worden geconstateerd dat een ruime meerderheid van de respondenten belang hecht aan deze typen van informatie.

84 procent is niet van plan voorbereidingen te treffen

Ad 3. De bereidheid tot voorbereidende maatregelen (16a, 16c)

Van alle respondenten geeft 16% aan van plan te zijn binnenkort voorbereidingen te treffen voor een mogelijke noodsituatie. Dat betekent dat de overige 84% dit niet van plan is te doen. De redenen om geen voorbereidingen te treffen, zijn samengevat in drie punten:

- a. Ik weet niet op wat en hoe voor te bereiden.
- b. Ik ben al voorbereid.
- c. Ik zie geen noodzaak en schat de kans dat iets gebeurt klein in.

De grootste groep respondenten heeft aangegeven dat zij niet weten waarop en hoe voor te bereiden.

Ad 4. De vermeende acties tijdens een noodsituatie (19)

De laatste (open) vraag die is gerelateerd aan de indicator 'houding' betreft de volgende: "Welke acties zou u ondernemen bij een (dreigende) noodsituatie in uw leefomgeving? Graag de eerste drie acties benoemen".

De antwoorden geven een beeld van wat de respondenten denken te gaan doen. De top drie van genoemde acties is als volgt:

- a. Ramen, deuren sluiten en radio en tv aan.
- b. Hulpdiensten inschakelen.
- c. Het in veiligheid brengen van mijzelf en anderen

Actie a wordt vaker genoemd door de respondenten, maar er springt niet duidelijk één bepaalde actie naar voren in de antwoorden van de respondenten in Zeeland.

5.6 Indicator: Gedrag/Voorbereiding

De voorgaande indicatoren *kennis* en *houding* zijn randvoorwaardelijk voor het gedrag dat een burger vertoont ten tijde van een noodsituatie. Daarnaast wordt het gedrag bepaald door de competenties en handelingsperspectieven die burgers ervaren. In deze paragraaf zijn de resultaten op de indicator gedrag weergegeven waarbij ook de competenties en handelingsperspectieven zijn meegenomen. Onder de indicator gedrag wordt hier verstaan: de mate waarin burgers daadwerkelijk acties treffen of getroffen hebben.

Het gedrag van burgers is gemeten aan de hand van de volgende factoren:

1. Gedrag tijdens een eerdere noodsituatie (vraag 4c,d en e)
2. De mate waarin en hoe burgers zich hebben voorbereid (vraag 7b, 11, 12, 13, 14, 15, 16b, 17 en 25)
3. De competenties en gedragingen van de burgers (10, 18c,23 en 24)

Ad1. Gedrag tijdens een eerdere noodsituatie (vraag 4c,d en e)

De kern van zelfredzaamheid is gelegen in het uiteindelijke gedrag dat burgers vertonen tijdens een (dreigende) noodsituatie. Van alle respondenten voor het pilotgebied Zeeland heeft 34 procent ooit een noodsituatie meegemaakt.

Op de open vraag “Wat heeft u vervolgens gedaan” antwoordt deze 34 procent dat zij:

- a. Ik heb andere (slachtoffers) geholpen.
- b. Ik ben gered.
- c. Ik heb niets gedaan, afgewacht.

Een kleine meerderheid van de respondenten heeft aangegeven anderen geholpen te hebben.

Van deze groep was het voor bijna de helft (45%) *niet* nodig om in veiligheid te worden gebracht. Zij die wel in veiligheid werden gebracht deden dat hoofdzakelijk zelf (21%) of anders, namelijk familie, soldaten en vreemden (21%). Twaalf procent is door de hulpdiensten in veiligheid gebracht.

Ad 2. De mate waarin en hoe burgers zich hebben voorbereid (vraag 7b, 11, 12, 13, 14, 15, 16b, 17 en 25)

29 procent is voorbereid

Slechts 29% van de responsgroep is het (helemaal) eens met de stelling dat zij voorbereid zijn op een mogelijke noodsituatie. Het grootste deel is het hiermee (helemaal) oneens (46%). Ondanks deze lage mate van voorbereiding geeft slechts 16 % aan binnenkort voorbereidingen te willen treffen (zie vorige paragraaf). Bij respondenten die wel voorbereidingen hebben getroffen, bestaat dit vooral uit het in huis halen van praktische voorwerpen (zoals zaklampen, radio's op batterijen etc.) en het inslaan van voedsel.

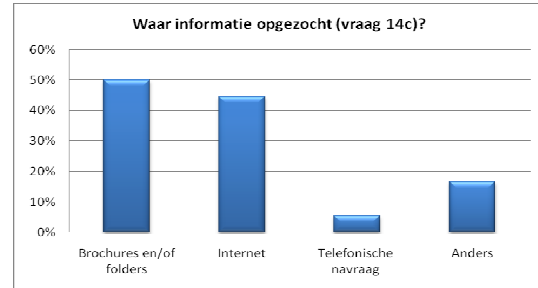
Overigens geeft 59% van alle respondenten in Zeeland aan spullen in huis te hebben gehaald. Dat is 30% meer dan de groep die (helemaal) eens is met de stelling voorbereid te zijn. Daarnaast is het, het hoogste percentage van alle pilotgebieden en 26% *meer* dan de controlegroep. Het type noodsituaties waarop men het meest is voorbereid, zijn:

- Langdurige uitval van stroom, gas, water
- Grote brand
- Extreem weer
- Ziektegolf/griepandemie

Voor de meeste typen noodsituaties wordt deze kans gelijk ingeschat als door de controlegroep. Op drie typen noodsituaties acht Zeeland de kans significant hoger dan de controlegroep. Deze drie zijn:

- Kernramp / stralingsdreiging
- Vrijkomen van gevaarlijke stoffen
- Overstroming

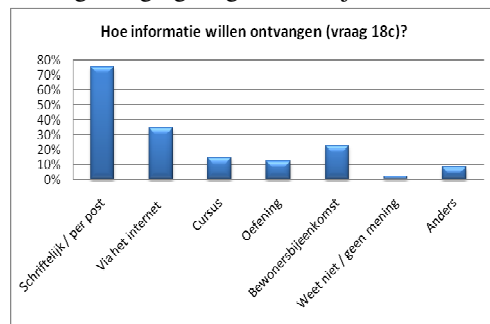
Ondanks deze hogere risicoperceptie is de intentie tot voorbereidingen dus aanzienlijk lager (16% ten opzichte van 27% controlegroep).

Daarnaast heeft 27% van de responsgroep met anderen gesproken over noodsituaties waarbij het merendeel (77%) met familie/vrienden. Dit is ook het hoogste percentage in vergelijking met de andere pilotgebieden (op de resultaten van de medewerkers van het bedrijventerrein na).

19 procent heeft zelf informatie opgezocht

Wat opvalt is de grote discrepantie tussen houding en gedrag voor wat betreft het zelf zoeken naar informatie ter voorbereiding op mogelijke noodsituaties in de leefomgeving. Slechts 19% heeft informatie opgezocht (waarbij het voornamelijk ging om inhoud noodpakket, specifieke onderwerpen als kernramp en stralingsdreiging en gemeentelijke of overheidsinformatie). Ten opzichte van de andere pilotgebieden heeft Zeeland wel het hoogste percentage respondenten die reeds informatie heeft opgezocht.

Daarentegen wil 51% wel informatie ontvangen over het treffen van voorbereidingen op noodsituaties, 90% van de responsgroep geeft aan het (helemaal) eens te zijn met het belang van informatie over voorbereiding op noodsituaties en 91% over wat men kan doen tijdens een noodsituatie (zie vraag 7a en 8a vorige paragraaf).

Van de negentien procent die zelf informatie heeft opgezocht heeft circa tweederde dat gedaan in brochures en/of folders, circa een derde door telefonische navraag bij gemeente of hulpverleningsdiensten en circa een kwart via het internet.

56 procent denkt zichzelf te kunnen redden

Ad 3. De competenties en gedragingen van de burgers (10, 23 en 24)
Opvallend voor het verschil tussen de behoefte aan informatie en het daadwerkelijke gedrag om in deze behoefte te voorzien betreft de handelingsperspectieven die de respondenten zien. Van de responsgroep is 56 procent het (helemaal) eens met de stelling dat zij zichzelf kunnen redden tijdens een noodsituatie in de leefomgeving. Daarnaast heeft 30% een EHBO diploma en 19% een BHV diploma. Een hoge verwachting van zelfredzaamheid vormt geen prikkel tot het nemen van voorbereidende maatregelen.

De 51 procent van de responsgroep die heeft aangegeven wel meer informatie te willen ontvangen over de voorbereidingen op mogelijke noodsituaties geeft de voorkeur aan schriftelijke post of communicatie via het internet.

5.7 Beelden van professionals

In Zeeland is met professionals van de veiligheidsregio en gemeente gesproken. Daarnaast is gesproken met een onderzoeker van de Hogeschool Zeeland die onderzoek uitvoert naar zelfredzaamheid van burgers. Uit deze gesprekken kwam één duidelijke lijn naar voren. In de regio Zeeland wordt bewust niet gecommuniceerd over de risico's en mogelijke voorbereidingen hierop. De pilot die in Zeeland gehouden gaat worden, is de eerste communicatieactiviteit naar de burgers over de risico's en mogelijke voorbereidingen.

Op de vraag of burgers in Zeeland zelfredzaam zijn, antwoorden de meeste geïnterviewde professionals positief. Dit komt ook overeen met wat de responsgroep in Zeeland heeft geantwoord. In Zeeland wonen relatief veel mensen in het buitengebied, waar minder snel hulpdiensten ter plaatsen zullen zijn. Zij hebben veel ruimte en daarom soms een eigen waterput of noodaggregaat. Deze zelfredzaamheid geeft niet aan dat de burgers zich ook bewust zijn van alle risico's die er spelen in de regio en hierop voorbereiden. De geïnterviewde professionals onderkennen dat de burger zich bewust is van een aantal risico's in de regio, maar daarbij geven ze wel aan de burger zich nog onvoldoende bewust is van alle risico's. Als reden geven zij hiervoor aan dat de risico's te weinig in beeld zijn en dat komt overeen met de keuze die gemaakt is in de regio Zeeland door bestuurders om niet te communiceren over de risico's en mogelijke voorbereiding hierop. De professionals geven hierbij ook aan dat het beeld dat de burgers van Zeeland hebben, meespeelt bij de risicoperceptie van de burgers "als het paradijs bestaat, dan is het Zeeland. Bij ons gebeuren noodsituaties niet." Terwijl Zeeland het tweede risicogebied is van Nederland en ingeklemd zit tussen industrieën: Rijnmond, 4 kerncentrales België, Borssele, mogelijk een tweede kerncentrale, de Westerschelde, transport gevaarlijke stoffen over water, gevaarlijk transport op de weg A58, chemische industrie, fabrieken in Vlissingen Oost en kanaal Gent-Terneuzen (risico-bedrijven).

Naast de keuze om niet te communiceren over de risico's, geven de professionals aan dat er op een andere manier wel communicatie plaatsvindt vanuit de overheid die juist de zelfredzaamheid vermindert. Namelijk de boodschap dat de hulpdiensten klaar staan om u te helpen, zodra er iets gebeurd in uw omgeving. Zodra de werkelijke situatie gecommuniceerd zou worden door de overheid, luidt de boodschap dat er te weinig hulpmiddelen en capaciteit is en dat de hulpdiensten niet altijd overal kunnen zijn. Dus dat de burgers wel degelijk zich moeten voorbereiden.

De geïnterviewde professionals geven aan dat een belangrijk onderdeel van zelfredzaamheid van burgers is dat duidelijk is wat de taakverdeling is tussen de overheid en burgers. De overheid trekt nu de regie naar zich toe. Er wordt volgens de professionals echter te weinig gekeken naar wat de burger zelf kan doen. “Het gericht informeren van de burger en vragen wat ze zelf kunnen doen, moet beter en breder gecommuniceerd worden.” De samenwerking tussen hulpdiensten en burgers is er nu onvoldoende. De professionals denken dat de oorzaak zit in doctrine van de hulpdiensten. De hulpdiensten denken te weten wat de burger nodig heeft, maar hier wordt de burger niet bij betrokken. Het is eenzijdige communicatie wat niet ten goede komt aan de houding van de burger

Aan de professionals is gevraagd hoe de houding van de burgers positief gestimuleerd kan worden met als gevolg dat zelfredzaamheid groter wordt. Volgens meerdere respondenten is voorlichting in het onderwijs een juist middel. Hier zijn ook goede voorbeelden van te vinden in Engeland. Indien het veiligheidsaspect als vast onderdeel wordt meegenomen in het basisonderwijs kan het effect hebben op de burger. Daarnaast dient het kind als boodschapper naar de ouders toe. Een ander aspect dat de professionals aandragen om de burger te stimuleren is oefenen. Bij een overstromingsoefening in Terneuzen zijn burgers geëvacueerd naar België. Dit lijkt indruk gemaakt te hebben en te helpen in het bewustwordingsproces.

Inmiddels lijkt er in Zeeland ruimte te zijn voor de discussie over zelfredzaamheid van burgers. Vijf jaar geleden is vanuit risicocommunicatie bij verschillende gemeenten in Zeeland een campagne gestart ‘Focus op veiligheid’. Het doel van deze campagne was niet burgers informeren, maar juist de risico’s en de communicatie hierover op de agenda van de bestuurders te krijgen. Het exacte effect van deze campagne is niet te duiden. De risicocommunicatie is inmiddels ondergebracht bij de veiligheidsregio. Zoals al aangegeven is, is de pilot in Zeeland, waar risicocommunicatie via een website centraal staat, nu de eerste uiting naar de burgers waar zij geïnformeerd worden over de risico’s en hoe te handelen.

6 Conclusies

6.1 Inleiding

Het doel van het onderzoek is in paragraaf 1.3 gedefinieerd als “het meten van de effecten van het beleid en de inzet van middelen op zowel redzaamheid als zelfredzaamheid door voorafgaand (nulmeting) en aan het eind van vier pilots een enquête en diepte-interviews af te nemen”. Daarbij is voor de nulmeting de volgende centrale onderzoeksvraag vastgesteld:

In hoeverre zijn burgers in de pilotgebieden en het controlegebied voorbereid op noodsituaties in hun leef- en werkomgeving?

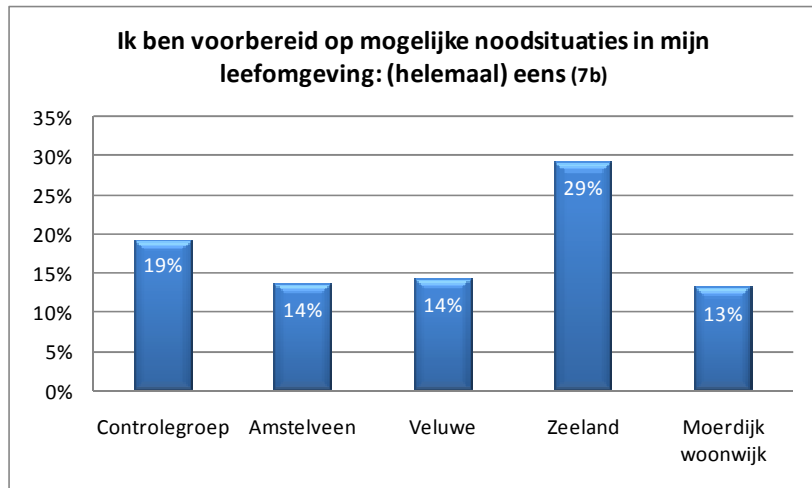
In de vorige hoofdstukken zijn per pilotgebied de belangrijkste resultaten uit het onderzoek weergegeven en onderlinge verbanden geduid. In het separate tabellenboek zijn per vraag de exacte antwoorden opgenomen. Deze resultaten bieden een uitstekende basis om de eindmeting mee te vergelijken. In aanvulling op deze resultaten is onderstaand nog een samenvatting gegeven van de belangrijkste vragen waarbij de verschillende gebieden met elkaar zijn vergeleken.

6.2 Samenvattende bevindingen

De risicoperceptie van de respondenten in de betreffende pilotgebieden is goed. Over het algemeen lijken respondenten een goed beeld te hebben van de feitelijke risico's die in hun leefomgeving spelen. Niet altijd worden alle risico's genoemd, maar in ieder geval een belangrijk deel. De beantwoording van de 'open' vraag 1 “*Welke van dit soort noodsituaties kunnen in uw leefomgeving plaatsvinden?*” heeft hier inzicht in geboden. Uit de antwoorden blijkt duidelijk dat de gepercipieerde risico's regionaal verschillen en per regio in belangrijke mate overeenkomen met de risicokaart. Deze bevinding wordt nog verder onderbouwd met de antwoorden die gegeven zijn door de respondenten in de pilotgebieden op vraag 2 “*Hoe schat u de kans in dat u de volgende noodsituaties meemaakt in uw leefomgeving?*”. Hier komt naar voren dat de respondenten de kans en ernst dat een bepaalde noodsituatie zich voordoet in hun leefomgeving reëel inschatten.

Om een antwoord te geven op de centrale vraagstelling van de nulmeting biedt één stelling het meeste inzicht, te weten vraag 7b uit de vragenlijst. De stelling luidt: “*Ik ben voorbereid op mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving*”.

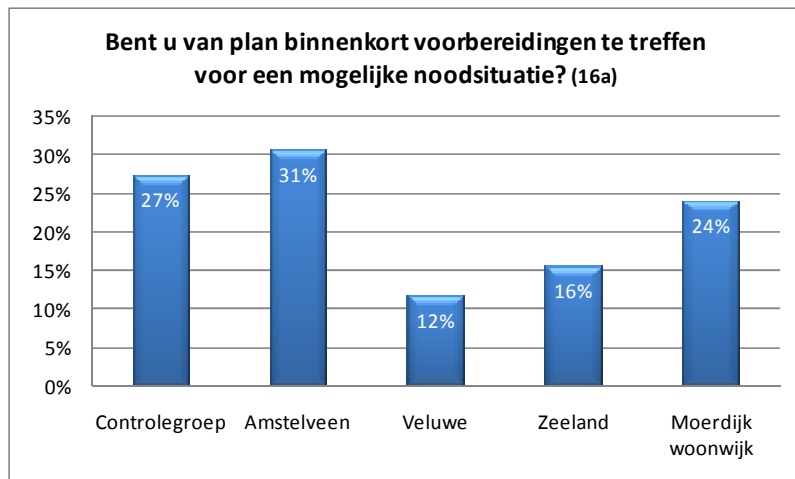
Het percentage respondenten per pilotgebied dat op deze stelling heeft geantwoord het *eens* of *helemaal eens* te zijn, is in onderstaande tabel weergegeven.

18% is voorbereid

Gemiddeld geeft 18% van alle respondenten inclusief de controlegroep aan het (helemaal) eens te zijn met bovenstaande stelling. Dit betreft het eigen beeld van de respondenten over hun voorbereiding op mogelijke noodsituaties. Zeeland scoort beduidend hoger ten opzichte van de andere gebieden. Op basis van deze gemiddelde score kan worden gesteld dat de burgers in de pilotgebieden in beperkte mate denken te zijn voorbereid op mogelijke noodsituaties in hun leef- en werkomgeving.

Gegeven dit relatief lage niveau van gepercipieerde voorbereiding, richt een vervolgvraag zich logischerwijs op de houding van de burgers ten aanzien van toekomstige voorbereiding. Vraag 16a uit de vragenlijst gaat hierop in: “Bent u van plan binnenkort voorbereidingen te treffen voor een mogelijke noodsituatie?”. De resultaten zijn in onderstaande tabel weergegeven.

22% gaat zich voorbereiden

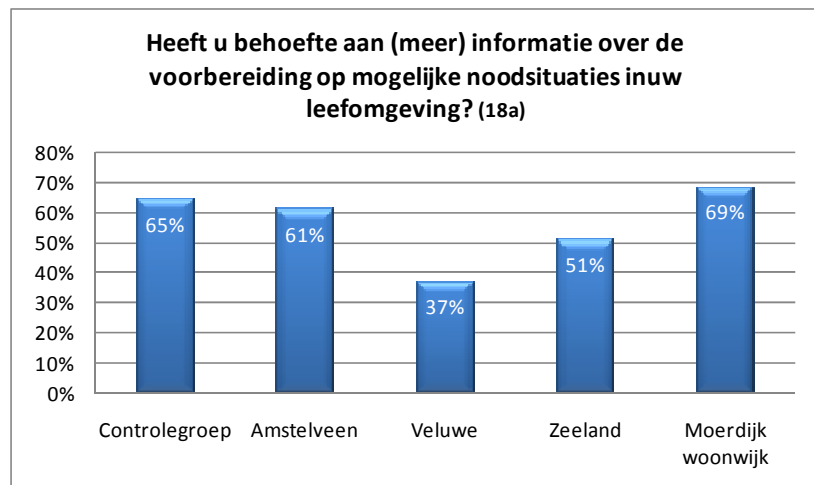
Gemiddeld antwoordt 22% van alle respondenten (inclusief de controlegroep) bevestigend op deze vraag. Dat betekent dat de overige 78% expliciet ‘nee’ hebben geantwoord. Een deel van deze laatste groep kan al het beeld hebben dat zij volledig voorbereid zijn (zie vorige vraag). Desalniettemin blijft er een groot deel van de respondenten over die geen voorbereidingen gaat ondernemen. Als belangrijkste redenen zijn daarvoor genoemd:

- Ik zie geen noodzaak en schat de kans dat er iets gebeurt klein in
- Ik weet niet op wat en hoe voor te bereiden

Deze redenen bieden richting om maatregelen te ontwikkelen teneinde de bereidheid tot voorbereidingen te vergroten. Deze richting betreft het bewuster maken van burgers van de noodzaak, de risico's, de typen noodsituaties en de wijze waarop zij daarop kunnen anticiperen. Dit impliceert het verstrekken van informatie aan burgers.

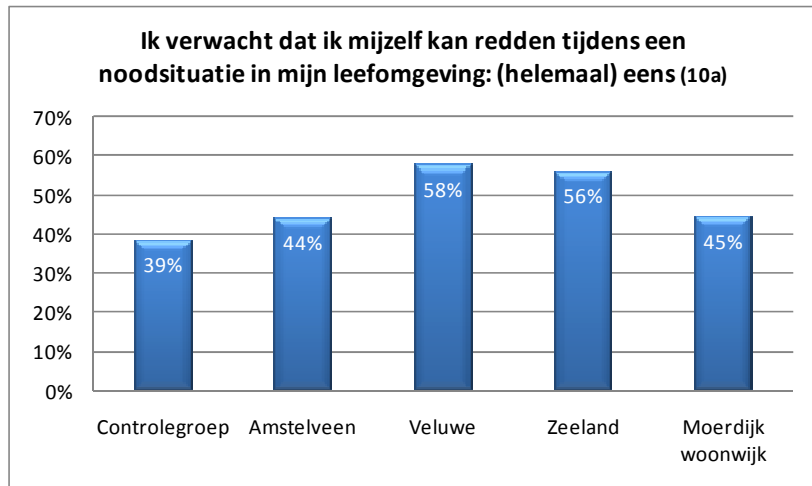
56% heeft behoefte aan informatie

De respondenten in de verschillende pilotgebieden blijken ook behoefte te hebben aan informatie. Op de gesloten vraag (18a) "Heeft u behoefte aan (meer) informatie over de voorbereiding op mogelijke noodsituaties in uw leefomgeving?" antwoordt gemiddeld 56% met 'ja'. Alleen in de Veluwe blijft deze behoefte achter bij de overige gebieden.

Zoals aangegeven in de voorgaande hoofdstukken is de meest gewenste wijze van de respondenten om in deze informatiebehoefte te voorzien een schriftelijke communicatie (per post) of via het internet.

De voorbereidingen op mogelijke noodsituaties hebben ten doel de zelfredzaamheid van burgers te vergroten. Daartoe is het van belang te weten hoe deze burgers op dit moment hun zelfredzaamheid inschatten. De antwoorden op stelling 10a geeft een beeld hoe de respondenten hun zelfredzaamheid percipiëren.

48% denkt zich te kunnen redden

Gemiddeld antwoordt 48% van alle respondenten (inclusief de controlegroep) dat zij het eens of helemaal eens zijn met de stelling “Ik verwacht dat ik mijzelf kan redden tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving”. Dit betekent dat bijna de helft van de respondenten zichzelf denkt te kunnen redden. Daarbij valt op dat in de gebieden Veluwe en Zeeland de zelfredzaamheid het hoogst wordt ingeschat.

6.3 Samenvattende verbanden

Naast de bovenstaande gemiddelde percentages is in deze nulmeting gezocht naar opvallende verbanden tussen de antwoorden op de verschillende vragen. Per mogelijke combinatie van vragen is de correlatie²³ uitgerekend en de significantie²⁴. Een totaaloverzicht van deze verbanden is weergegeven in bijlage 2.

Daarbij valt op dat over het algemeen weinig significante verbanden zijn vast te stellen tussen de verschillende vragen. De veronderstelling dat een hogere perceptie van zelfredzaamheid leidt tot een lagere intentie tot voorbereidende maatregelen kan niet statistisch worden onderbouwd.

²³ De correlatie is een maat in hoeverre twee vragen met elkaar verband houden. De waarde 1 betekent dat een respondent hetzelfde antwoord heeft gegeven op de twee vragen. De waarde -1 betekent dat hij/zij het tegenovergestelde op de twee vragen heeft gegeven. Daarbij is gekeken naar het totaal van de respondenten. De waarde 0 betekent dat er geen verband blijkt te zijn.

²⁴ De significantie (P-waarde) is een maat voor de kans dat de gevonden relatie toeval is. Hoe kleiner de P-waarde, hoe kleiner de kans op toeval. P-waarden onder de 0,075 zijn in dit onderzoek als significant aangeduid.

Het enige verband dat sterk correleert en significant is, betreft de relatie tussen stelling 8b *“Ik weet wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving”* en 10a *“ik verwacht dat ik mijzelf kan redden tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving”*. Des te beter men weet wat te doen, des te zelfredzamer de respondenten zichzelf vinden.

Daarnaast bestaat er een licht maar significant verband in de gebieden Zeeland en de Veluwe tussen vraag 21 *“Hebt u een lichamelijke beperking of aandoening waardoor u minder mobiel bent?”* en vraag 10a *“ik verwacht dat ik mijzelf kan redden tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving”*. Respondenten met een lichamelijke beperking geven vaker aan minder zelfredzaam te zijn.

Het laatste verband dat licht correleert en significant is (in de gebieden Amstelveen, Veluwe en Moerdijk) betreft de leeftijd (vraag 27) en vraag 10a *“ik verwacht dat ik mijzelf kan redden tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving”*. Des te ouder de respondenten des te minder men het eens was met de stelling zichzelf te kunnen redden.

Bijlage 1 - Onderzoeksverantwoording nulmeting

Onderzoeksontwerp

De nulmeting Zelfredzaamheid heeft als doel een baseline te definiëren waaraan de effecten van de verschillende pilotprojecten gaan worden getoetst. Deze nulmeting zal na afloop van de pilots gebruikt worden om de resultaten van de eindmeting mee te vergelijken. Het is daarom belangrijk dat het onderzoek herhaalbaar is. Tot dit doel is een algemene vragenlijst opgezet. Deze vragenlijst meet een aantal indicatoren die representatief zijn voor zelfredzaamheid. Daarnaast voeren we een aantal interviews met professionals om de nulmeting van kwalitatieve connotatie te voorzien.

- **Indicatoren**

Ten behoeve van de nul- en eindmeting heeft bureau Verwey en Jonker op basis van literatuurstudie vijf indicatoren bepaald.

- **Kennis:**

- de risicoperceptie en
- de rol van eerdere ervaringen met een calamiteit

- **Houding:**

- de bereidheid tot het treffen van voorzorgsmaatregelen of het ondernemen van actie,
- de verwachtingen van/het vertrouwen in de overheid bij calamiteiten

- **Competentie:**

- de inschatting van de eigen competentie in relatie tot zelfredzaamheid en die van anderen in de directe omgeving

- **Handelingsperspectief:**

- de inschatting van de mogelijke voorzorgsmaatregelen of te ondernemen actie

- **Gedrag:**

- daadwerkelijk getroffen of te treffen voorzorgsmaatregelen of actie

Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt in de voorbereidingsfase op een calamiteit en de acute fase: wanneer de calamiteit zich voordoet.

De vragenlijst is opgezet om deze indicatoren te meten. Daarnaast verzamelt de vragenlijst achtergrondinformatie die mogelijk van invloed is op de indicatoren.

Onderzoek zelfredzaamheid algemeen

Op basis van deze indicatoren is een vragenlijst opgesteld die deze indicatoren meet. Deze vragenlijst is uitgezet in de pilotgebieden en in een landelijke controlegroep. Per pilotgebied is een baseline bepaald per indicator, zowel in absolute zin als relatief ten opzichte van de landelijke controlegroep. Na het uitvoeren van de eindmeting kan vervolgens per indicator de verandering worden geanalyseerd. Hierbij zijn we alleen geïnteresseerd in het effect van de maatregelen in het kader van de pilots. Effecten van landelijke aard, bijvoorbeeld een parallel lopende nationale campagne kan daardoor het resultaat vervuilen. Om dit uit te sluiten gebruiken we de resultaten van de landelijke controlegroep.

Specifiek nulmeting

Binnen de nulmeting beperkt het onderzoek zich tot het bepalen van de baseline. Wat is de mate van zelfredzaamheid in de pilotgebieden en in hoeverre wijkt deze af van het landelijk gemiddelde.

Pilot-gebieden

Voor de pilotgebieden *Amstelveen* en *Moerdijk Bedrijventerrein* is naast de vaste vragenlijst een set van toegevoegde vragen beschikbaar. Deze vragen zijn samen met de overige vragen geanalyseerd.

Dataverzameling en –analyse

Vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit zowel open als gesloten vragen. Op basis van de gesloten vragen zijn tijdens de data-analyse de indicatoren bepaald. De open vragen zijn gebruikt om deze kwantitatieve resultaten te verrijken met kwalitatieve observaties.

Interviews professionals

De interviews zijn opgezet om een kwalitatief beeld te schetsen van de zelfredzaamheid in de pilotgebieden zoals deze door een selectie van de professionals wordt waargenomen. Deze observaties zijn als verificatie gecombineerd met de resultaten van de vragenlijst, waarbij we kijken waar de vragenlijsten en interviews elkaar versterken en waar deze elkaar tegenspreken.

Data-analyse

Voor de analyse van de vragenlijst hebben we in eerste instantie gebruik gemaakt van factoranalyse. Dit is een statistische methode om de indicatoren te berekenen uit de vragenlijst, met de aanname dat de

vooropgestelde indicatoren inderdaad de meest logische factoren zijn die uit de data te bepalen zijn. We hebben daarom tevens een confirmatieve variant gebruikt om de validiteit van de indicatoren te verifiëren. Tevens is met een exploratieve factoranalyse nagaan of er correctere manieren zijn om de vragen aan de indicatoren te koppelen.

Vervolgens hebben we de indicatoren aan elkaar gecorreleerd om te zien of er significante verbanden tussen de verschillende indicatoren zijn. Tevens zijn de indicatoren vergeleken met de achtergrondinformatie van deelnemers om te bepalen of deze voorspellend is voor de indicatoren.

Ten slotte zijn met een T-test de verschillen tussen de verschillende pilotgroepen geanalyseerd, waarmee we de mate van overeenkomst (of afwijking) van de pilotgebieden en de landelijke controlegroep hebben kunnen meten.

Deze analyses hebben allemaal plaatsgevonden onder de voorwaarde dat de resultaten van de vragenlijsten normaal verdeeld zijn, hetgeen is geverifieerd.

Betrouwbaarheid en validiteit

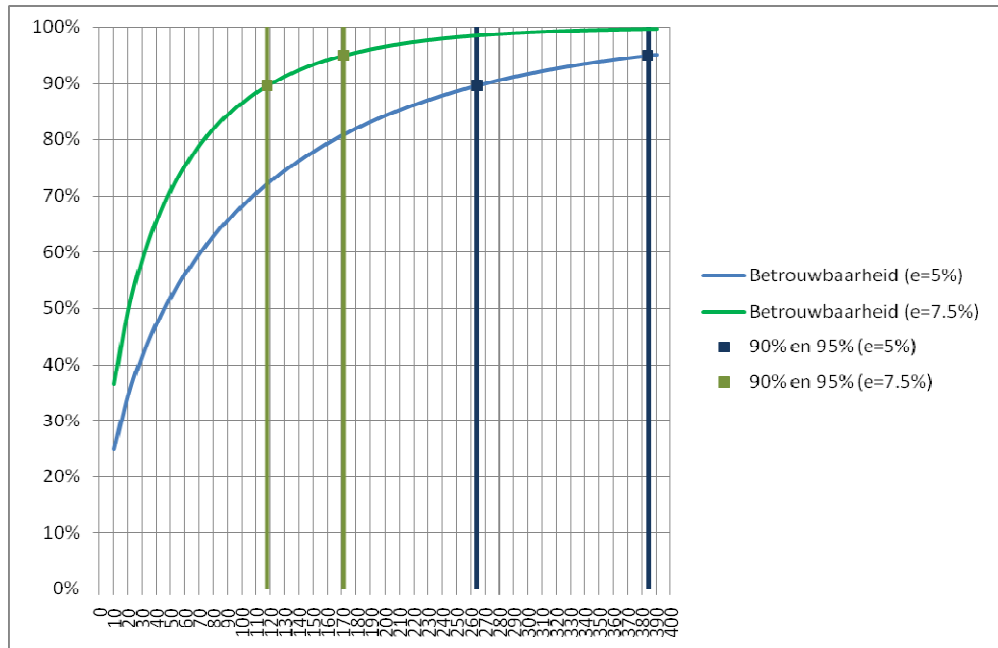
Bij het nemen van een steekproef is van belang de betrouwbaarheid en representativiteit van deze groep te bepalen. Bij het nemen van een steekproef is altijd de aanname dat deze representatief is voor de hele groep, dus voor de wijken waarin we geïnteresseerd zijn. De vraag is dus hoe groot de kans is dat de steekproeven die we gedaan hebben ook daadwerkelijk representatief zijn. Het risico is namelijk dat we per ongeluk net de uitzonderingen hebben gemeten. Hoe groter de steekproef is, hoe kleiner de kans is dat we alleen maar uitzonderingen pakken. Een grotere steekproef is dus meer valide.

De berekening van deze betrouwbaarheid gaat uit van de aanname dat wat we willen meten 'normaal verdeeld' is. Een steekproef of populatie is normaal verdeeld als het gemiddelde ook het meest voorkomt en de kans op uitzonderingen sterk afneemt naar mate de uitzondering verder afwijkt van het gemiddelde. Een steekproef zal nooit exact overeenkomen met de gehele populatie. De vraag is hoever dit gemiddelde afwijkt van het echte gemiddelde. Hiervoor stellen we acceptabele foutmarge in; deze is 7,5%. Een betrouwbaarheid van 95% betekent dan dat er een kans is van 95% dat het gemeten gemiddelde niet meer dan 7,5% afwijkt van de werkelijkheid. De betrouwbaarheid neemt af naarmate het aantal metingen afneemt. Dit gaat exponentieel. De betrouwbaarheid zal dus snel afnemen naarmate de steekproef kleiner wordt. De betrouwbaarheid neemt ook af als we de foutmarge kleiner willen hebben.

Het onderstaande figuur geeft de betrouwbaarheid aan van een steekproef bij een bepaalde omvang van deze steekproef. Hierbij is een aantal aannames gedaan:

- De populatie is groot (groter dan 2.000), dit is in ons onderzoek het geval bij de pilotgebieden Amstelveen, Moerdijk, Veluwe en Zeeland. .
- We accepteren een foutmarge van 7,5%. We kiezen voor deze foutmarge omdat ons onderzoek een behoorlijke kwalitatieve component heeft en bovendien er bij een foutmarge van 7,5% nog

acceptabele uitspraken te doen zijn met de omvang van respons van de vragenlijst.

Voor 90% betrouwbaarheid, bij een foutmarge van 7,5% en een populatie groter dan 2.000, dient de respons minimaal 120 te zijn. De betrouwbaarheid van de respons per pilotgebied is weergegeven in onderstaande tabel:

Pilot gebied	Aantal ingevulde vragenlijsten	Betrouwbaarheid
Controlegebied	124	90%
Amstelveen	147	90%
Moerdijk – woonwijk	137	90%
Veluwe	197	95%
Zeeland	96	85%

Koppeling van indicatoren aan de vragen

De antwoorden van de respondenten op de vragen uit de vragenlijst zeggen iets over de indicatoren (o.a. kennis, houding en gedrag) in dit onderzoek. In onderstaand schema staat weergegeven welke koppelingen er zijn tussen de vragen en de indicatoren.

	Vragenlijst noodsituaties	Kennis- Risicoperceptie	Kennis - Ervaring	Houding	Competentie	Handelingsperspectief	Gedrag	Achtergrond
1	Welke van dit soort noodsituaties kunnen in uw leefomgeving plaatsvinden?	X						
2	Hoe schat u de kans dat u de volgende noodsituaties meemaakt in uw leefomgeving?	X						
3	Hoe ernstig denkt u dat de gevolgen van de volgende noodsituaties in uw leefomgeving zijn als deze zich voor zouden doen?	X						
4a	Hebt u zelf wel eens zo'n noodsituatie of dreigende noodsituatie meegemaakt?		X					
4b	Kunt u dit beschrijven?		X					
4c	Wat heeft u vervolgens gedaan?		X					
4d	Door wie bent u toen in veiligheid gebracht?		X					
4e	Hebt u zelf iemand in veiligheid gebracht?			X	X		X	
4f	U heeft iemand in veiligheid gebracht, hoe was de samenwerking met hulpdiensten (politie, brandweer, ambulance)?					X		
5	Wie moet volgens u de volgende taken uitvoeren tijdens het voorbereiden en bestrijden van noodsituaties in uw leefomgeving?					X		
6a	Het is belangrijk voor mij om te weten welke mogelijke noodsituaties zich in mijn leefomgeving voor kunnen doen.	X						
6b	Ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving.						X	
7a	Het is belangrijk voor mij om te weten hoe ik me kan voorbereiden op een mogelijke noodsituatie in mijn leefomgeving			X				
7b	Ik ben voorbereid op mogelijke noodsituaties in mijn leefomgeving						X	
8a	Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving	X			X			
8b	Ik weet wat ik kan doen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving	X					X	
9a	Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik van de hulpdiensten kan verwachten tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving	X				X		

9b	Het is mij duidelijk wat ik van de hulpdiensten kan verwachten tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving					X		
10a	Ik verwacht dat ik mijzelf kan redden tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving				X			
10b	Ik verwacht dat ik anderen kan helpen tijdens een noodsituatie in mijn leefomgeving				X			
11	Hoe hebt u zich voorbereid op een mogelijke noodsituatie in uw leefomgeving?			X			X	
12a	Hebt u met anderen gesproken over de voorbereiding op noodsituaties in uw leefomgeving?			X			X	
12b	Met wie heeft u gesproken?							
13a	Hebt u spullen in huis gehaald ter voorbereiding op een mogelijke noodsituatie in uw leefomgeving?						X	
13b	Hebt u de volgende voorwerpen in huis gehaald?							
14a	Hebt u informatie opgezocht ter voorbereiding op een mogelijke noodsituatie in uw leefomgeving?						X	
14b	Welke informatie hebt u opgezocht?							
14c	Waar hebt u naar informatie gezocht?							
15	Welke voorbereidingsactiviteiten hebt u ondernomen?							
16a	Bent u van plan binnenkort voorbereidingen te treffen voor een mogelijke noodsituatie?			X			X	
16b	Welke voorbereidingen gaat u treffen en waarom?							
16c	U bent niet van plan voorbereidingen te treffen. Waarom niet?							
17	Hebt u zich nog specifiek voorbereid op de volgende noodsituaties in uw leefomgeving? U kunt per mogelijke noodsituatie aangeven of u zich hierop heeft voorbereid.						X	
18a	Hebt u behoefte aan (meer) informatie over de voorbereiding op mogelijke noodsituaties in uw leefomgeving?	X						
18b	Aan welke informatie hebt u behoefte?							
18c	Hoe zou u deze informatie willen ontvangen?							
19	Welke acties zou u ondernemen bij een (dreigende) noodsituatie in uw leefomgeving? Graag de eerste drie acties benoemen.			X				
20	Wat vindt u, over het algemeen genomen, van uw gezondheid?							X
21	Hebt u een lichamelijke beperking of aandoening waardoor u minder mobiel bent?							X
22	De volgende stellingen							X

	hebben betrekking op uw gezondheid. Kunt u aangeven of deze stellingen op u van toepassing zijn?							
23	Hebt u een EHBO-diploma?							X
24	Hebt u een BHV-diploma (Bedrijfshulpverlener)?							X
25	Hebt u een rookmelder / brandmelder in huis?						X	
26	Wat is uw geslacht?							X
27	Wat is uw leeftijd? Wat is uw woonsituatie?							X
28	Woont u in een koophuis of huurhuis?							
29	Hoe is de samenstelling van uw huishouden?							X
30	Van welke leeftijdscategorie zijn uw kinderen ?							X
31	Wat is uw hoogst afgeronde opleiding?							X
32	Bent u werkzaam in een van de volgende sectoren?							X
33	In welke sociale netwerken bent u actief?							X

Bijlage 2 – Correlaties tussen de vragen

Regio		Correlatie coëfficiënt		P waarde < 0.075 is significant
Ervaring vs. Kan mijzelf redden				
Controlegroep	↗	0,16	✗	0,075
Amstelveen	↗	-0,08	✗	0,366
Veluwe	↗	-0,00	✗	0,958
Zeeland	↗	0,03	✗	0,758
Moerdijk Woonwijk	↗	-0,06	✗	0,503
Moerdijk Bedrijventerrein	↗	-0,09	✗	0,692
Ervaring vs. Lichamelijke lichamelijke gebreken				
Controlegroep	↗	0,01	✗	0,956
Amstelveen	↗	0,12	✗	0,140
Veluwe	↗	0,14	✓	0,056
Zeeland	↗	-0,05	✗	0,625
Moerdijk Woonwijk	↗	0,09	✗	0,303
Moerdijk Bedrijventerrein		Na		NaN
GEEN Lichamelijke gebreken vs. Kan mijzelf redden				
Controlegroep	↗	0,14	✗	0,115
Amstelveen	↗	0,11	✗	0,183
Veluwe	↗	0,17	✓	0,014
Zeeland	↗	0,30	✓	0,003
Moerdijk Woonwijk	↗	0,07	✗	0,428
Moerdijk Bedrijventerrein		Na		NaN
Lichamelijke gebreken vs. Kan mijzelf redden				
Controlegroep	↘	-0,16	✗	0,083
Amstelveen	↘	-0,12	✗	0,155
Veluwe	↘	-0,15	✓	0,032
Zeeland	↘	-0,29	✓	0,004
Moerdijk Woonwijk	↘	-0,09	✗	0,316
Moerdijk Bedrijventerrein		Na		NaN

Ik beschik over de nodige informatie vs. Kan mijzelf redden			
Controlegroep	↗	0,22	✓ 0,012
Amstelveen	↗	0,13	✗ 0,109
Veluwe	→	0,03	✗ 0,672
Zeeland	↗	0,14	✗ 0,162
Moerdijk Woonwijk	→	-0,01	✗ 0,878
Moerdijk Bedrijventerrein	↘	-0,12	✗ 0,586
Ik weet wat ik kan doen vs. Ik kan mijzelf redden			
Controlegroep	↑	0,31	✓ 0,000
Amstelveen	↑	0,36	✓ 0,000
Veluwe	↗	0,23	✓ 0,001
Zeeland	↗	0,17	✗ 0,108
Moerdijk Woonwijk	↗	0,29	✓ 0,001
Moerdijk Bedrijventerrein	↘	-0,15	✗ 0,493
Duidelijk wat van de hulpdiensten te verwachten vs. Ik kan mijzelf redden			
Controlegroep	↗	0,18	✓ 0,040
Amstelveen	↗	0,14	✗ 0,080
Veluwe	→	0,06	✗ 0,364
Zeeland	↗	0,19	✓ 0,060
Moerdijk Woonwijk	↗	0,13	✗ 0,132
Moerdijk Bedrijventerrein	↗	0,15	✗ 0,518
Ik beschik over de nodige informatie vs. Ik heb lichamelijke gebreken			
Controlegroep	↘	-0,17	✓ 0,052
Amstelveen	→	-0,03	✗ 0,726
Veluwe	→	-0,02	✗ 0,810
Zeeland	→	-0,04	✗ 0,682
Moerdijk Woonwijk	→	0,02	✗ 0,800
Moerdijk Bedrijventerrein		Na	NaN
Ik weet wat ik kan doen vs. Ik heb lichamelijke gebreken			
Controlegroep	↘	-0,18	✓ 0,040
Amstelveen	↘	-0,14	✗ 0,092
Veluwe	→	-0,08	✗ 0,246
Zeeland	→	-0,07	✗ 0,506
Moerdijk Woonwijk	→	0,05	✗ 0,533
Moerdijk Bedrijventerrein		Na	NaN
Duidelijk wat van de hulpdiensten te verwachten vs. Ik heb lichamelijke gebreken			
Controlegroep	↘	-0,15	✗ 0,102
Amstelveen	→	-0,06	✗ 0,461
Veluwe	→	-0,03	✗ 0,661
Zeeland	↘	-0,14	✗ 0,179
Moerdijk Woonwijk	→	-0,06	✗ 0,465
Moerdijk Bedrijventerrein		Na	NaN
Heeft u informatie opgezocht vs. Heeft u behoefte aan informatie			
Controlegroep	→	-0,04	✗ 0,678
Amstelveen	→	0,01	✗ 0,866
Veluwe	↗	0,20	✓ 0,006
Zeeland	→	-0,01	✗ 0,923
Moerdijk Woonwijk	→	-0,00	✗ 0,962
Moerdijk Bedrijventerrein	→	-0,04	✗ 0,875

Regio		Correlatie coëfficiënt		P waarde < 0.075 is significant
Het is belangrijk om te weten welke noodsituaties er voor kunnen doen vs. Ik beschik over informatie over mogelijke noodsituaties				
Controlegroep	↗	0,10	✗	0,247
Amstelveen	↗	0,11	✗	0,169
Veluwe	→	0,09	✗	0,189
Zeeland	↗	0,13	✗	0,222
Moerdijk Woonwijk	→	-0,01	✗	0,902
Moerdijk Bedrijventerrein	↘	-0,18	✗	0,413
Het is belangrijk voor mij om te weten wat ik kan doen... vs. Ik weet wat ik kan doen in noodsituaties				
Controlegroep	→	-0,07	✗	0,424
Amstelveen	→	0,04	✗	0,671
Veluwe	↗	0,14	✓	0,044
Zeeland	→	-0,08	✗	0,428
Moerdijk Woonwijk	↗	0,11	✗	0,191
Moerdijk Bedrijventerrein	→	0,04	✗	0,867
Het is belangrijk voor mij op te weten wat ik van hulpdiensten kan verwachten vs. Ik weet wat ik van hulpdiensten kan verwachten				
Controlegroep	→	0,05	✗	0,554
Amstelveen	↗	0,12	✗	0,137
Veluwe	↑	0,32	✓	0,000
Zeeland	↘	-0,21	✓	0,044
Moerdijk Woonwijk	→	-0,00	✗	0,985
Moerdijk Bedrijventerrein	→	0,07	✗	0,764
Ik ben voorbereid op noodsituaties vs. Ik kan mijzelf redden				
Controlegroep	↑	0,31	✓	0,001
Amstelveen	→	0,09	✗	0,276
Veluwe	→	0,06	✗	0,371
Zeeland	↗	0,15	✗	0,140
Moerdijk Woonwijk	→	-0,02	✗	0,861
Moerdijk Bedrijventerrein	↘	-0,14	✗	0,533
Ik kan mijzelf redden vs. Ik ben van plan voorbereidingen te treffen				
Controlegroep	→	0,09	✗	0,343
Amstelveen	→	-0,03	✗	0,707
Veluwe	→	0,03	✗	0,672
Zeeland	→	0,08	✗	0,451
Moerdijk Woonwijk	→	-0,07	✗	0,446
Moerdijk Bedrijventerrein	↘	-0,26	✗	0,241

Regio		Correlatie coëfficiënt		P waarde < 0.075 is significant
Leeftijd vs. Lichamelijke beperkingen				
Controlegroep	→	0,25	✓	0,005
Amstelveen	→	0,23	✓	0,004
Veluwe	→	0,16	✓	0,024
Zeeland	→	0,01	✗	0,887
Moerdijk Woonwijk	→	0,15	✗	0,078
Moerdijk Bedrijventerrein		Na		Na
Leeftijd vs. Kan mijzelf redden				
Controlegroep	→	-0,08	✗	0,361
Amstelveen	→	-0,17	✓	0,043
Veluwe	→	-0,22	✓	0,002
Zeeland	→	-0,18	✗	0,077
Moerdijk Woonwijk	→	-0,28	✓	0,001
Moerdijk Bedrijventerrein	→	-0,21	✗	0,345
Heeft kinderen 0-12 vs. Kan mijzelf redden				
Controlegroep	→	0,02	✗	0,805
Amstelveen	→	0,06	✗	0,503
Veluwe	→	-0,08	✗	0,272
Zeeland	→	0,20	✓	0,054
Moerdijk Woonwijk	→	0,09	✗	0,274
Moerdijk Bedrijventerrein	→	0,05	✗	0,830
Heeft kinderen 12-18 vs. Kan mijzelf redden				
Controlegroep	→	0,10	✗	0,286
Amstelveen	→	0,06	✗	0,507
Veluwe	→	-0,02	✗	0,753
Zeeland	→	0,02	✗	0,877
Moerdijk Woonwijk	→	0,16	✓	0,063
Moerdijk Bedrijventerrein	→	0,28	✗	0,201
Sociale participatie (alle soorten) vs. Ik kan mijzelf redden				
Controlegroep	→	0,10	✗	0,273
Amstelveen	→	0,17	✓	0,043
Veluwe	→	-0,06	✗	0,367
Zeeland	→	-0,03	✗	0,758
Moerdijk Woonwijk	→	0,01	✗	0,891
Moerdijk Bedrijventerrein	→	0,17	✗	0,461

Capgemini, one of the world's foremost providers of consulting, technology and outsourcing services, enables its clients to transform and perform through technologies. Capgemini provides its clients with insights and capabilities that boost their freedom to achieve superior results through a unique way of working – the Collaborative Business Experience™ – and through a global delivery model called Rightshore®, which aims to offer the right resources in the right location at competitive cost. Present in 36 countries, Capgemini reported 2007 global revenues of EUR 8.7 billion and employs over 88,000 people worldwide.

www.capgemini.com

Capgemini Consulting is the strategy and transformation consulting division of the Capgemini Group, with a team of over 4,000 consultants worldwide. Leveraging its deep sector and business expertise, Capgemini Consulting advises and supports organizations in transforming their business, from strategy through to execution. Working side by side with its clients, Capgemini Consulting crafts innovative strategies and transformation roadmaps to deliver sustainable performance improvement.

For more information:

www.capgemini.com/consulting

